

EGO

MEI 1991

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

17 MEI 1991

Bibliotheek
Universiteit voor Humanistiek
Van Asch van Wijckskade 28
3512 VS Utrecht
Telefoon 030 - 312674

Naar de dokter . . . (zie blz. 3-5)

In dit
nummer o.a.:

- Humanisten blijven achtergesteld in krijgsmacht
- Nederlandse dienstplichtigen in Turkije
- Voor het lieve vaderland weg!
- Uniform
- De rechtvaardiging van de nieuwe krijgsmacht
- 'Je moet je niet in vorm eten!'
- Maradona
- Rock mee met Boudewijn B.
- Class Action

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-
Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Carine van
Hinte, Peter Samwel, Jos Siersma,
Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van
Dam, Evert van Dijk, Gerard van Erke-
lens, Karen Heij, Pieter de Jager, Tom
Janssen, Willy Lohmann, Frits Maas,
Len Munnik, René Nauta, Leo van Op-
zeeland, Cor Out, Tom Pauka, Freek
Pol, Rien Robijns, Karel Roskam, Paul
Rutten, Hans Schonk, Klaas Soes-
beek, Jan Stoof, Wessel Visser, Hans
van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.
Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie van
de redactie of de dienst HGV.

Inhoud

Humanisten blijven achter- gesteld in krijgsmacht	2
Ziek, zwak, misselijk...	3
Rock mee met Boudewijn B.	6
Nederlandse dienstplichtigen in Turkije	8
Gedicht	10
Maradona	11
'Class Action'	12
Film in 't kort	13
Taalgebruik (poster)	14
De container/ Vragen staat vrij	16
Voor het lieve vaderland weg!	17
De rechtvaardiging van de nieuwe krijgsmacht	18
Uniform (Prikkels)	21
'Je moet je niet in vorm eten!'	22
'Oaa aa'/puzzel	24
Enigma	25
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's:

voropagina Wim Reinders,
pag. 20: Gerard van Erkelens

Humanisten blijven achter- gesteld in de krijgsmacht

Besluit staatssecretaris teleurstellend

Het Humanistisch Verbond is teleurgesteld over de nieuwe verdeling van formatieplaatsen voor geestelijke verzorging bij de strijdkrachten. Het besluit van de staatssecretaris – na twaalf jaar politieke touwtrekkerij – om het aantal humanistische raadslieden slechts uit te breiden van 25 (in 1987 reeds voorlopig opgehoogd tot 31) naar 36 komt onvoldoende tegemoet aan de vraag onder de militairen. Op grond van de voorkeur van de militairen zelf zou een uitbreiding naar minimaal 48 (= 20% van het totaal aantal geestelijke verzorgers bij defensie) gerechtvaardigd zijn.

Bij geestelijke verzorging dient de behoefte van de cliënten uitgangspunt te zijn, aldus het HV, niet de omvang van de instelling die zorg aanbiedt.

Blijkens het onlangs – in opdracht van de staatssecretaris – gehouden onderzoek door het ITS (Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen te Nijmegen) geeft circa 22% van de respondenten de voorkeur aan humanistisch raadswerk, als zij in het leger een beroep zouden willen doen op geestelijke verzorging. Toch laat de staatssecretaris deze voorkeur maar in beperkte mate meewegen in zijn besluit, waarbij hij tot slechts 15% formatieplaatsen voor humanistisch geestelijke verzorgers komt. De staatssecretaris heeft in zijn besluit namelijk de organisatiegraad van de 'zendende instanties' voor het volle pond laten meewegen. Het Humanistisch Verbond acht dit onrechtvaardig, zowel tegenover buitenkerkelijken die per definitie ongeorganiseerd zijn, als tegenover humanisten die zich juist vanwege hun levensbeschouwing zo min mogelijk organiseren in groepsverbanden zoals de kerken. Ook het ITS komt tot de conclusie dat het Humanistisch Verbond qua organisatievorm niet vergeleken kan worden met kerken.

Het HV heeft van meet af aan principieel bezwaar aangetekend tegen het meewegen van de omvang van kerken en HV bij de vaststelling van de aantallen geestelijke verzorgers per geestelijke stroming. Een dergelijke benadering pakt bij voorbaat zeer ten nadele uit van de humanistische geestelijke verzorgers, van wie de werklust aldus onevenredig groot blijft.

Het Humanistisch Verbond meent dat de norm, die bij Justitie bewezen heeft te werken, waar de humanistisch geestelijke verzorgers 26% van het aantal formatieplaatsen mag innemen, en dat is politiek bekrachtigd, dat deze norm ook voor Defensie zou kunnen gelden.

Tot slot merkt het HV op dat herhaaldelijk gemeten onderzoeksresultaten onder de Nederlandse bevolking (bijv. door de NOS) aantonen dat ruim twintig procent van de Nederlanders zich verwant voelt met de humanistische gedachte.

(In een volgend nummer van EGO zal uitvoeriger op deze materie worden teruggekomen. Redactie)

(Persbericht van het Humanistisch Verbond 9 april 1991)

Ziek, zwak, misselijk . . .

of de dokter proberen te belazeren?

De dag dat de dienstplichtige infanterist op oefening moet is het stervensdruk in de wachtkamer van de arts. Na zo'n dag heeft de arts Sander Jonges het idee dat hij voor politieagent heeft gespeeld. Hij heeft bepaald wie meegaat en wie niet. En hij weet achteraf dat er mensen onterecht meegaan en dat er mensen onterecht binnen blijven.

Omdat hij aan de buitenkant niet altijd kan zien wie de waarheid spreekt over zijn klachten en omdat er altijd mensen zijn die een mutatie proberen te versieren.

In dit interview vertelt dienstplichtig arts Sander Jonges over zijn ervaringen in het leger. Hij kwam op met de lichtingsploeg 90-6 in Hollandsche Rading en in januari werd hij onderdeelarts bij het 44e painfbat in Zuidlaren.

Wat gebeurt er in Hollandsche Rading?

Daar krijg je in zes weken een stoomcursus militair-zijn. De eerste dag word je in het groen gestoken, maar je hoeft niet zoals andere kaderleden eerst tien dagen in bivak. In die zes weken leer je marcheren plus de militaire terminologie. We zijn ook drie dagen in het veld geweest. Daarna hebben we twee weken een medische functie-opleiding gehad.

Wat houdt zo'n opleiding voor het militaire bedrijf in?

In een redelijk laag tempo – zodat het soms moeilijk is om je aandacht erbij te houden – vertellen ze een hele hoop. Maar praktisch gezien leer je heel weinig.

Je leert veel formele, procedurele zaken: hoe de medische organisatie in het leger werkt, wat je wel mag, wat je niet mag. Wat waarheen moet op allerlei

briefjes, recepten, verwijzingen. Veelal dingen die ze je honderd keer kunnen vertellen, maar die je pas leert wanneer je er in de praktijk voor komt te staan. Dan pak je er de algemene dienst-aanwijzingen bij om te kijken wat je er mee aan moet. Al doende leert dat beter.

Zat je in die twee weken medische opleiding alleen met aanstaande onderdeelartsen?

Nee, in mijn groep werden er zes mensen onderdeelarts, zestien controle-arts en een of twee werden assistent-arts.

Welke van die drie leek jou het leukst?

Onderdeelarts leek me wel het leukste. De baantjes van controle-arts zijn zeker niet de interessantste banen. En omdat ik de enige was die uit het noorden kwam – in Groningen gestudeerd – en ook de enige die wel naar Zuidlaren wilde, kwam ik hier terecht.

De laatste twee maanden van 1990 werd je dus opgeleid en toen begon je in januari als zelfstandig werkend arts?

Ja, eerst drie dagen onder begeleiding van de vorige onderdeelarts en toen werd ik eigenlijk in het diepe gegooid.

Hoe is dat gevallen?

Eigenlijk wel goed; ik vind het hartstikke leuk.

Overbelasting

Tegen welke medische klachten loop je hier het meeste op?

Dpl. arts Sander Jonges: 'Soms bekruipt me de gedachte dat ik weer een dag voor politieagent heb gespeeld'

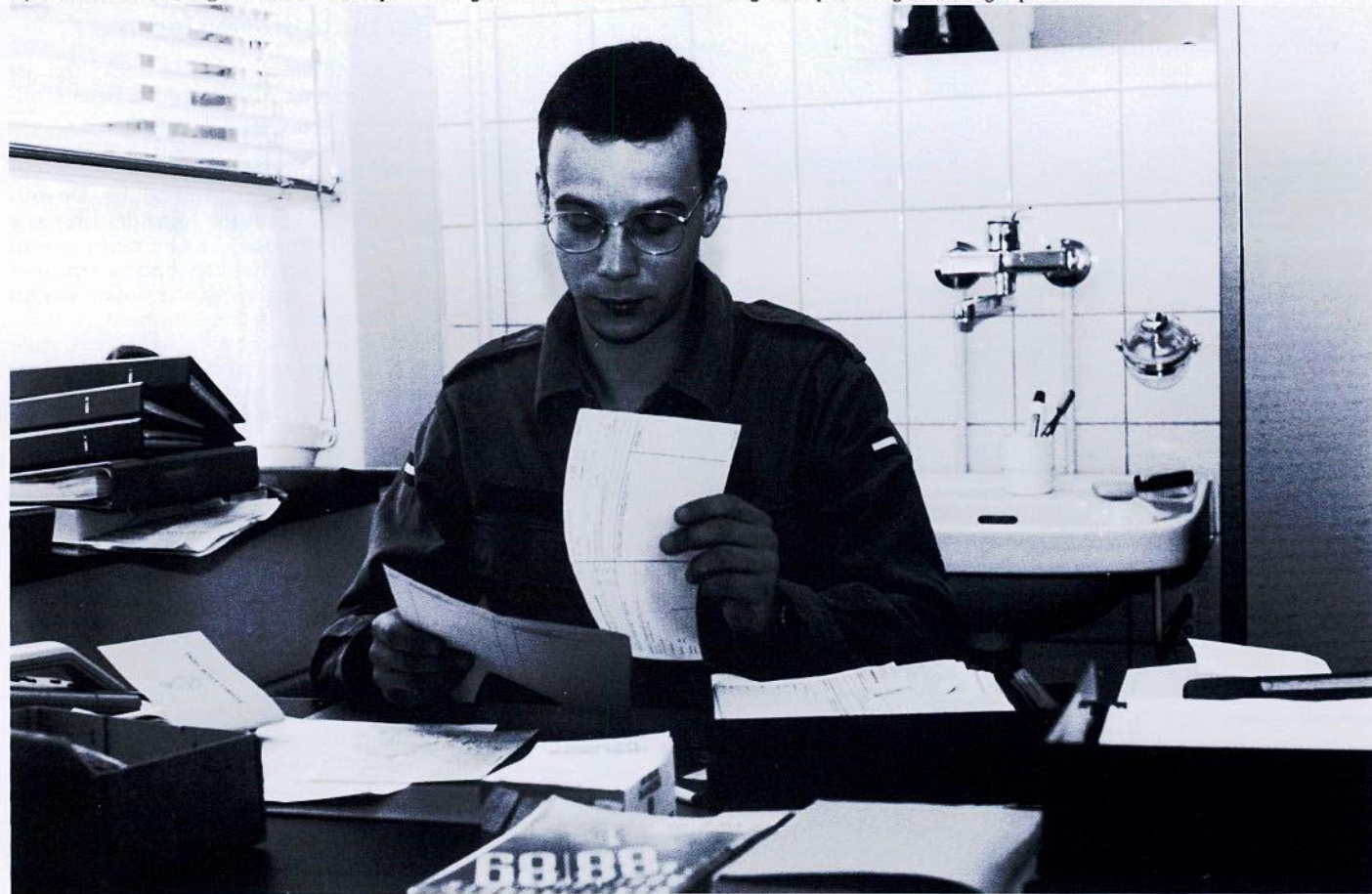

Foto Wim Hoij

Veel overbelastingsverschijnselen, knieën, enkels, ruggen. De gemiddelde infanterist moet veel lopen, sjouwen, tillen en door het veld hobbelen. Dat zijn ze niet gewend en dan is het voor veel dienstplichtigen wel eens te zwaar. Veel jongens hebben bijvoorbeeld last van de achterkant van hun knieschijven. De oplossing is heel eenvoudig: twee weken vrij, eventueel wat fysiotherapie erbij en daar gaat het in 99 van de 100 gevallen mee over. Maar als de jongens een mars van 5 km en een mars van 10 km gemist hebben in dit bedrijf, dan moeten ze in de week dat ze wel weer wat mogen de mars van 15 km lopen.

Omdat ze dan geen last meer hebben van de knie?

Precies. Je kunt ze dan wel een preventieve mutatie geven, maar dan zegt het kader dat de jongen geen last meer heeft en dat hij dus wel kan lopen. En dat is ook zo, alleen liever geen 15 km, maar dan kunnen er binnen zo'n groep niet twee verschillende afstanden worden gelopen. Of hij doet mee, of hij doet niet mee.

Terwijl het eigenlijk zo zou moeten zijn, dat de afstand van de mars op de individuele mogelijkheid wordt afgestemd om verdere blessures te voorkomen?

Ja, daar wordt nu ook aan gewerkt, aan blessure-preventie. Bij nieuwe lichtingen die de nieuwe schoenen krijgen wordt het dragen van de schoenen steeds verder opgebouwd en mogen ze de eerste vier weken daar niet op hardlopen. Als ze dat met de bruinen schoenen ook hadden gedaan, zouden er veel

Foto Wim Reinders

'Veel overbelastingsverschijnselen, knieën, enkels, ruggen'

minder blessures zijn geweest in de opleiding, denk ik. Bij de volgende lichtingen gaan we ook controleren of er min-

der blessures ontstaan door deze geleidelijke opbouw.

Een mutatie versieren

Veel klachten zijn dus te herleiden tot overbelasting. Komen er ook vaak mensen om een mutatie te 'versieren'?

Naast deze echte klachten is er ook een grote grijze tussengroep. Het bedrijf stimuleert dat ook wel een beetje. De enige gerechtvaardigde manier om iets niet te hoeven doen is een mutatie van de dokter. Een dienstplichtige kan niet zeggen: ik heb vandaag geen zin in sport of bivak, ik doe niet mee.

Kaderleden zeggen: als je niet mee kunt, moet je een mutatie van de dokter hebben.

Dan komen ze dus bij mij en dan is het mijn taak om uit te vinden of iemand inderdaad ziek, zwak of misselijk is, of dat die jongen probeert de boel te verneuken, grof gezegd, omdat hij geen zin heeft. En dat blijkt moeilijk vast te stellen soms.

Is dat onderscheid voor een arts ook moeilijk te maken?

Koorts kun je vaststellen, dat is gemakkelijk. Maar bij de wat vagere klachten stuur je wel eens onterecht jongens mee het veld in en je houdt wel eens onterecht jongens binnen. 't Is soms heel moeilijk vast te stellen of iemand ziek is.

Wanneer vraag jij je af: word ik beetgenomen of niet?

Foto Wim Reinders

'Je hoort niet te zeggen dat je 't niet leuk vindt, je moet meedoen, met de groep...'

Foto Wim Reinders

'... hier moet je kijken of iemand wel of niet echt ziek is'

Altijd. Behalve bij de jongens met de hele dikke blauwe enkel, tenen er af of gaten in de vingers. Maar in andere gevallen: altijd.

Dat lijkt me moeilijk, als je steeds denkt dat je kunt worden beetgenomen?

Het is ook een heel vervelend gevoel; medisch gezien is het niet leuk. Want je hebt geleerd dat er mensen bij je komen die ziek zijn, bij wie je een diagnose moet stellen en eventueel een therapie toepast. Terwijl je hier moet kijken of iemand wel of niet echt ziek is. En vraag twee: wil hij wel beter worden? Want het komt hem soms best goed uit dat 'ie niet op velddienst hoeft of niet hoeft te marsen. Want de gemiddelde dienstplichtige infanterist vindt de dienstplicht niet leuk. De ene wel, de andere niet, maar je weet nooit welke van de twee je voor je hebt.

Stervensdruk

Kun je merken dat het op bepaalde dagen drukken is op het ziekenrapport?

Jazeker. De dag dat ze op bivak gaan is het stervensdruk; voor een onderdeel inzetbaarheidsoefening, bijv. 'marathon', ook. Ik laat me alle werkroosters toesturen, zodat ik er rekening mee kan houden.

Wat denk je na afloop van het ziekenrapport op zo'n dag?

Dan bekruipt me de gedachte dat ik weer een dag voor politieagentje heb

gespeeld. Maar ik doe m'n best; naar eer en geweten beslis ik of ze al of niet mee kunnen doen.

Wat merk je zelf van verkeerde beslissingen?

De jongens die onterecht hebben meegedaan krijg je terug met veel ernstiger klachten. En van de jongens die onterecht binnen zijn gebleven, hoor je soms via - via dat ze leker een mutatie hadden. Ik ben hier nog maar kort, maar zo iemand heb ik niet voor dezelfde klachten terug gezien.

Merk je in de loop van de tijd iets van een verandering in klachten?

In het begin zijn het vooral klachten over een te zware belasting van rug, knie en enkel. Later worden het meer klachten van jongens die het niet leuk vinden en dat op een lichamelijke manier uiten; de psycho-somatiek.

Dan praten ze over lichamelijke kwalen en niet over het verdriet dat daarachter schuil gaat?

Ja, terwijl ze het toch wel eens huilend zitten te vertellen. Het is ze ook aangeleerd. Je hoort niet te zeggen dat je 't niet leuk vindt, je moet meedoen met de groep en daarbij past niet een image van 'hij kan het niet'. Als je iets medisch hebt, dan ben je geëxcuseerd voor het oog van de buitenwereld. Maar mutaties kun je in zo'n geval moeilijk geven; het gaat erom hoeveel doorzettingsvermogen ze hebben. En dat wisselt heel

sterk per persoon.

Het komt in het leger af en toe wel voor dat een commandant de mutatie van een arts niet ernstig neemt. Hoe is jouw ervaring? Voel je druk van commandanten als je een mutatie wilt geven?

Het gaat hier op deze kazerne in goed overleg. Ik ken alle commandanten persoonlijk en wanneer ik een zware mutatie geef, dan bel ik de commandant op en leg het hem uit. En wanneer ik iemand 'SMEV' geef, en hij is 's avonds aan het voetballen, zo weet de commandant, dan wil ik dat ook graag horen. Want dan heeft hij mij verneukt. En daar spreek ik zo iemand op aan.

Heb je in de eerste twee maanden hier nog bijzondere medische dingen meegemaakt.

Rode hond en een bijbalontsteking. Maar als je daar twee maanden op moet draaien aan diagnoses... Nee, wat dat betreft zijn ze vrij gezond. Maar de drempel om naar de dokter te gaan is heel laag. Als ze verkouden zijn, staan ze vaak al voor de deur. Terwijl een verkoudheid met twee weken voorbij is en het met medicijnen veertien dagen duurt.

Wim Reinders

Rock mee met Boudewijn B.

Boudewijn Büch schreef boek over dode en zo goed als dode rockers

Wie kent Boudewijn Büch niet? Met zijn onuitgeslagen hoofd en teeshirts-met-grauwsluier was hij de gids van heel wat reisprogramma's op de televisie. Zoals onlangs nog de serie in het voetspoor van Columbus. In dure glansbladen als 'Man' en 'Avenue' schrijft hij over zijn reizen. En dan hebben we het nog niet eens over zijn andere passies zoals opgezette dieren en zeldzame boeken. Dat Boudewijn Büch behalve een verwoed reiziger een verwoed rock & roll liefhebber is, weten we sinds zijn televisieprogramma's over Buddy Holly en Roy Orbison. En zijn adoratie voor Mick Jagger ging alle Hollandse nuchterheid te boven. Van dat laatste getuigde zijn roman 'Brieven aan Mick Jagger' (1988). 'Rock & Roll' is Büch's meest recente boek en daarover gaan we het hier nu hebben.

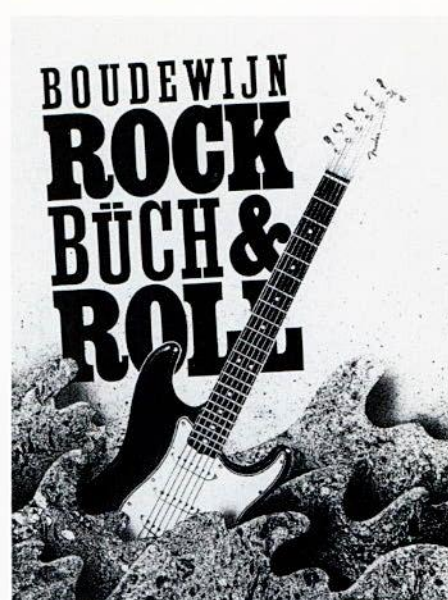
Boudewijn Büch is een fenomeen in de Nederlandse literatuur. Hij is niet iemand die als het ware verdwijnt achter wat hij schrijft. Integendeel. Hij is met zijn eigenaardigheden altijd zelf de hoofdpersoon, wat zijn onderwerp ook is. En dit geldt niet alleen voor zijn literaire werk of reisverslagen, maar ook voor zijn televisiewerk. Het geldt helemaal voor zijn boek **Rock & Roll**. Wat te denken van de zin "Het pijnlijkt van het vraagstuk Bill Haley vind ik mijn eigen rol daarin"? Een beste Büch-zin. Maar een pophistoricus zou zoiets niet moeten maken. Als Büch zegt een verschrikkelijke liefhebber te zijn van drummers en het drumstel en vervolgens een hi-hat een high-head noemt, mag alleen de kniesoor daar een aanmerking opmaken. Als hij de Amerikaanse deejay Dick Clark ergens oppervlakkig noemt en daarna diens memoires 'buitengewoon belangrijk' vindt, sla je daar maar geen acht op. Als een stuk tekst over Bill Haley twee keer voorkomt, lees je er de tweede keer gewoon wat sneller overheen. Hij is de enige die met een koe van een tekstfout mag citeren uit het bekende 'Oh Carol'. Sommige fragmenten van Büch's boek zijn al zo lang geleden geschreven en sindsdien onbewerkt gebleven, dat ze alle actualiteitswaarde missen. Zo beweert Büch, dat er wat betreft de Nederlandse popgeschiedenis nog geen goed onderzoek is gedaan. Onzin natuurlijk. En nog steeds leg je het boek niet weg.

Waar is B.B. King?

De flaptekst van **Rock & Roll** belooft naast veel ander moois een 'openhartig gesprek met B.B. King'. Boudewijn Büch ontmoette B.B. King op 1 maart 1988. In Paradiso ontving King uit handen van Büch een fraaie oorkonde. Er stond zoiets op als: 'voor B.B. King, de grootste bluesgitarist, voor zijn levenslange verdiensten voor de muziek en de gitarenindustrie.' De oorkonde was bedacht

door de oprichters van het Pop Archief Nederland. Het was leuke publiciteit en Boudewijn Büch was er wel voor te strikken. Het uitreiken van de oorkonde duurde twee seconden, Boudewijn mompelde iets onverstaanbaars, maar je zag hem druipen van bewondering voor de oude gitarist. De volgende dag stond Büch in een paar kranten afgebeeld met de bluesgrootheid. Door een vergissing of slordigheid van uitgeverij De Arbeiderspers is het 'openhartige gesprek' dat tussen de twee B.B.'s plaatsgevonden heeft niet in **Rock &**

Chuck Berry doet de 'duckwalk'

Roll terechtgekomen. We weten ook niet hoe Büch zich voorgesteld heeft aan King, als 'bekend Nederlands schrijver' of als 'rock & roll' fanatiekeling'. **Rock & Roll** is een combinatie van die twee hoedanigheden van Büch. Je blijft erin lezen, dankzij het feit, dat Büch zo'n boeiend schrijver is.

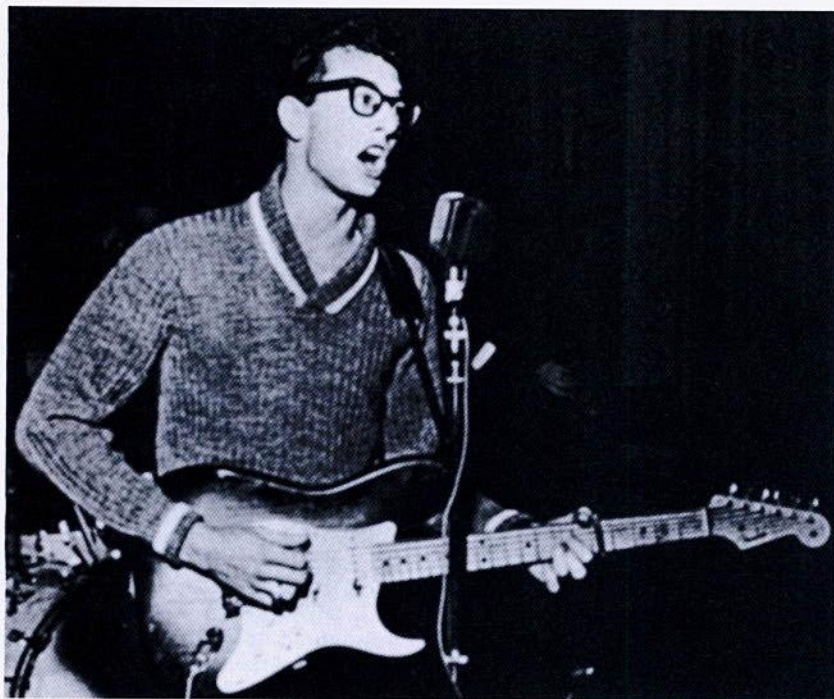
Gouden doden

Boudewijn Büch is verweven met rock & roll, zoals de omslag van zijn meest recente boek laat zien. **Rock & Roll** kun je als beginnend lezer over de materie het best lezen als achtergrondverhalen bij (bijvoorbeeld) je pas aangeschafte CD-serie 'Let the good times roll' of een andere 'Early rock & roll' compilatie. De mensen achter de stemmen zullen gaan leven, de muziek zal meer gaan betekenen dan alleen maar die krap-drie-minuten-liedjes uit lang vervlogen tijden. Want dat kan Büch als de beste: schrijven zodat je er iets bij hoort.

Dode of zo goed als dode rock & roll helden: Boudewijn Büch houdt van ze allemaal. En hij houdt altijd het meest van degene, over wie hij het net heeft. Dat moederfiguur-achtige van Büch wordt op den duur een beetje lachwekkend, maar ja, Büch is Büch. En daar zijn ze: Roy Orbison, Cliff Richard, Elvis, Carl 'Blue Suede Shoes' Perkins, Gene Vincent, Chuck Berry, Jerry Lee Lewis, Bill Haley, Bo Diddley, Wanda Jackson, Neil Sedaka, Buddy Holly, Eddie Cochran, Ricky Nelson, Helen Shapiro.

Gefascineerd door de dood

Bekende namen, nog steeds. Zij maakten de muziek van Büch's prille tienerjaren. En van de muziek die je in die periode hoort, schijn je nooit meer echt los te komen. Vandaar dat Elvisfans-van-het-eerst-uur geen goed woord over hebben voor 'Beatlemuziek' en vandaar dat Little Richard-aanhangers meewarig la-

Buddy Holly, één van Büch's favorieten

chen om Prince. Maar bij Büch is het méér dan de liefde van zijn jeugdijaren. De dood fascineert hem en de combinatie rock & roll en dood in het bijzonder. Büch leeft op als hij het daarover tot in den treure kan hebben. Het verbaast nauwelijks, dat Roy Orbison overleed, toen er nog een afspraak met Büch in zijn agenda stond. Bill 'Rock Around The Clock' Haley had zijn laatste interview nog niet gegeven (aan Büch), of hij liet het filmproject over zijn eigen leven onafgemaakt en stierf. Bo Diddley trok zich niets van Büch aan en reist nog steeds onverstoord de wereld af met zijn jungle-beat, maar voor Jerry Lee Lewis' leven moet gevreesd worden. "Ik gaf de kleine man, gekleed in een camel jas, een hand. Bijna verlegen sprak hij. Ik vroeg hem om een interview. Jerry antwoordde dat hij geen Nederlands sprak. Daarop reageerde ik met te zeggen dat ik wel Engels kon praten. Jerry: 'But I don't even speak English.' En vervolgens werd Jerry door het management weggeleid. De meester van rockklassiekers als 'Great balls of fire', 'Breathless' en 'High School Confidential' (1957-'58) had tegen mij gesproken, en mijn held leek niet vals, maar kwetsbaar." (blz. 130) Op dit thema doorbordurend kun je maar tot één conclusie komen: Herman Brood, kijk uit voor Boudewijn Büch!

Huilen om Holly

Rock & Roll van Büch moet je, dat had je al lang door, niet zien als een geschiedenisboek. Je moet het zien, en lezen, als Büchse literatuur. Met alle waarheidsgedachte en sentimentele uitspraken, die hem zo eigen zijn. Zagen we hem niet huilen, toen hij bij de nabestaanden van Buddy Holly diep in het hart van Texas op bezoek was? Alsof Buddy zonet met zijn vliegtuig was

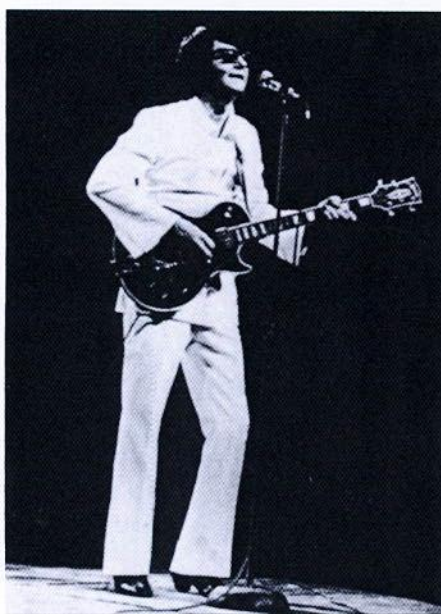
neergestort in plaats van meer dan dertig jaar geleden. In dit boek huilt Büch weer net zo gemeend als toen. Roy Orbison, de favoriet onder de favorieten, verscheurde Büch's hart voor altijd, maar naaide het ook weer aan elkaar met zijn onwerkelijk mooie tranensymphonieën. Stukjes proza voor het verslijten van volle dozen Tempo. Bij Holly en Orbison is Büch op zijn aller-Büchst. Maar ik vind zijn tirades tegen reli-pop en het haarscherp analyseren van de Elvis-fan minstens even meeslepend.

Büch wil ons helpen

Is Rock & Roll een naslagwerk, een handboek? We laten Büch zelf aan het woord:

"Mijn geschiedenis van de R & R wordt niet bepaald door het heilig verklaren van de obligate grootheden. Het is im-

Roy Orbison

Wanda Jackson en Her Party Timers.
De 'wilde meid' werd later reli-zangeres

mers mijn geschiedenis: die van een Nederlandse jongen die nu eenmaal meer talent en ontroering bespeurde bij Wanda Jackson dan bij Willeke Alberti. Die de in zijn ogen technische gemakzucht van Fats al vroeg doorzag, en Gene Vincent's ogenschijnlijk gebrekkige gejammer voor groter hield dan de reeds snel bij Little Richard aanwezige rockvijandigheid. Waarmee ik niet zeg de wijsheid in pacht te hebben. Indien 'hij' iets beoogd heeft, dan had 'hij' voor ogen Nederland aan een rockliteratuur te helpen – die het niveau van het fanclubblad een weinig zou ontstijgen – en daarmee zijn vaderland in een traditie te brengen van een zekere volwaardigheid." (blz. 246)

Die 'hij' is natuurlijk Büch zelf, zoals je al begrepen had. Is 'hij' met zulke uitspraken nog echt sympathiek te noemen? Wat kan het hem schelen. Hij weet dat we ademloos doorlezen.

Genoeg

Nederland is een klein land en daarom is één Rock & Roll zoals Büch dat heeft geschreven, genoeg. Zijn internationale oriëntatie zorgde voor een bepaalde kijk op de Nederlandse popcultuur en uitspraken als: "Normaal is niet meer dan een geperverteerd zootje jongens dat bier drinkende koeien nadoet." Toch noemt Büch zich een "hijgend voorstander van de papieren inventarisatie van het Nederpopse cultuurgood". Büch is wel vaker niet te volgen. Maar wel heel lekker leesbaar.

Lutgard Mutsaers

Boudewijn Büch: Rock & Roll. De Arbeiderspers, Amsterdam 1991. f 34,90 (niet geïll.).

Nederlandse dienstplichtigen in Turkije

'Wat opvalt is de armoede.

En de regering doet niets voor de Koerden'

Diyarbakir is een middelgrote stad in zuid-oost Turkije met circa 35.000 inwoners, waarvan ongeveer de helft Koerden zijn. Op het militair vliegveld van de stad waren de Hawk- en Patriot-raketten opgesteld met Nederlands militair personeel, afkomstig van 5GGW en 3GGW uit Duitsland. Daaronder bevonden zich ook zeven dienstplichtigen. Met hem voerde raadsman Frits van der Kolk, die van 1 februari tot 20 maart in Diyarbakir verbleef, gesprekken over hun verblijf aldaar. Hij sprak met de 3GGW-ers Marc Beek (19 jaar), werkend bij de veldpost, Christiaan Kornet (19) en Bennie Valcq (20) uit de keuken en van de Stingers met Wim Popping (19), Ferdinand van de Horst (23), Marc Vekemans (21) en Mathijs Meyer (19).

Julie zijn vrijwillig hier, kunnen jullie iets vertellen over de reden en/of aanleiding waarom je mee naar Turkije bent gegaan?

We zijn gevraagd, behalve Christiaan en Bennie, zij hadden zich aangemeld. Voor hen beiden was vooral nieuwsgierigheid de belangrijkste reden. Bennie wilde altijd al in het leger: 'Ik kon nu kennismaken met de konsekwentie daarvan. Ik heb zelf de beslissing genomen, vrienden verklaarden mij voor gek. Mijn vader, die zelf bij de marine is geweest begreep het wel, mijn moeder dacht er anders over, daar merkte ik van dat ze het niet zo leuk vond.'

De ouders van beiden hebben niets gedaan om hen tegen te houden.

Wim wilde dit graag meemaken, het avontuur trok hem aan, een ander land, ver van huis, zijn ouders vonden het eerst niet leuk (z'n zus is al in Saoedi-Arabië bij het Ned. Medisch Team werkzaam). Maar toen ze hoorden dat het voor een maand was, ging het wel.

Marc: Ik dacht, dit maak ik maar één

keer in mijn leven mee. Ik ging uit van een dreigende oorlogssituatie met de bijbehorende spanning. Toen ik hier was stelde het voor mij niet veel voor, ik had net zo goed in Blomberg kunnen zitten. Teleurgesteld was ik niet, ik was in Turkije in een gebied waar ik niet zo snel naar toe zou gaan. Ik ben hier niet naar toe gegaan voor de kick. De jongens, waarvan ze dachten dat ze om die reden meewilden, zijn niet gevraagd. Ik moet er niet aan denken in een groep te zitten waar zulke mensen zitten. Als er een echte oorlogssituatie was geweest was ik niet meegegaan, ik zou geen risico's nemen waardoor mijn toekomst in gevaar zou kunnen komen. Bij mij thuis respekteren ze mijn keuzes die ik maak voor wat betreft mijn leven. Ze geven wel hun mening, maar hebben respect voor de mening van mij.

Ferdinand heeft vrienden en kennissen die in Indië en Libanon zijn geweest, ze hadden begrip voor zijn beslissing.

Mathijs: Ik ben aangenomen bij de landmacht voor een opleiding bij de KMS. Daar is mij de vraag gesteld of ik

bij een uitzending zoals deze mee zou gaan. Konsekwent heb ik ja gezegd. Ik wilde de ervaring niet missen, hoe ik hier op zo'n situatie reageer, hoe we als groep met elkaar omgaan, is dat anders dan in Blomberg? Maar het allerbelangrijkste voor mij is dat ik in deze situatie mezelf beter heb leren kennen, naar mezelf toe en de kollega's.

Marc: Ik ben anti-oorlog, toch was de spanning om hier te zijn groter dan het gevoel van pacifisme in me; b.v. ik heb zes jaar Tae-Kwondo gedaan, toch ben ik altijd persoonlijke konflikten uit de weg gegaan.

Ferdinand: Ik wil graag bij de politie, ik heb gedacht dat deze situatie mij de gelegenheid geeft mezelf beter te leren kennen en daardoor ook bij de politie beter voorbereid te kunnen zijn.

Je laat voor een hele tijd je familie, vrienden en vriendinnen achter, hoe ervaren je dat? Is datgene wat je verwachtte uitgekomen?

Marc: Ik had weinig of geen voorstelling over wat me te wachten stond. Er waren veel beroeps die er tegenop zagen, maar ik merk nu dat het voor de meesten wel mee valt. Mij bevalt het nu best, dat wil niet zeggen dat ik niet naar huis zou willen. Als ik voor een volgende tour weer gevraagd zou worden, ging ik weer mee.

Christiaan: Ik sluit me hierbij aan, maar ik wil graag vertellen hoe groot het verschil is tussen de Turkse dienstplichtigen en ons. Bij de Turken is alles veel strenger, ze hebben groetplicht en krijgen lijfstraffen. Ik heb zelf gezien dat een soldaat klappen kreeg van een meerdere. Ze moeten 18 maanden dienen, in die tijd krijgen ze geen gelegenheid om naar huis te gaan, hun soldij is 4.000 Turkse Liren, omgerekend is dat ca. f 2,50 per maand. Ze zijn afhankelijk van wat de familie stuurt. En wij maar klagen dat we te weinig krijgen.

Bennie: Ik moet hier best hard werken, veel harder dan in Blomberg, maar hier zijn we praktisch allemaal gelijk, naar rangen wordt bijna niet gekeken. We bespreken 's morgens het werk gezamenlijk. Je pakt allemaal even hard aan.

Wim: Min of meer. Ik zie niet zo veel verschil met mijn werk in Blomberg. De spanning was toen de oorlogsdreiging er was, groter.

Marc: Voor mij zijn de beroeps in aanzien gestegen, er wordt zonder uitzondering prima naar mij gereageerd. De beroeps vertelden in Blomberg dat ik gek was om me vrijwillig op te geven, ze

Gezicht op Diyarbakir

begrepen dat niet. Hier is dat geen probleem meer, we zitten in hetzelfde schuitje, wat zij beleven beleef ik ook. Wat me opvalt is dat de mensen thuis zich drukker maken over ons dan wijzelf. Voor ik vertrok zei mijn vader 'Ik zou in jouw plaats hetzelfde doen', maar hoe dichterbij de vertrekdatum nadert, vroeg hij me of ik wel zeker wist dat ik nog wilde.

Mathijs: Ze kunnen zich nooit te druk maken, hun bezorgdheid voel ik als een bescherming. Het geeft mij een veilig gevoel. Je neemt je familie geestelijk in gedachten mee.

Ferdinand: Thuis maken ze zich altijd meer zorgen dan ik over mezelf.

Marc: Ik heb geen moeite om mezelf aan te passen, ik ben al op driekwart van de wereld geweest. Ik heb deze armoede hier al vaker gezien. Ik heb geen last van heimwee, we mogen 25 min. per week naar huis bellen, dat vind ik voldoende.

Christiaan: Het is toch anders dan dat je voor een vakantie van thuis weg bent, dit is beslist geen vakantie, hier ben je druk aan het werk. Er kon, moet ik nu zeggen, elke dag wat gebeuren, er zat maar zit nog spanning bij het weg van huis zijn. Een beetje last van heimwee heb ik zo nu en dan wel. Door het werken gaat het over en over 2 à 3 weken zijn we thuis.

Bennie: In het begin had ik last van heimwee, ik had geen afscheid kunnen nemen van mijn ouders voor ik wegging. Maar de prima opvang van de collega's heeft veel goed gedaan. Nu heb ik een goed gevoel en kan er lekker tegenaan gaan. De tijd gaat snel, de spanning van de oorlog is weg, alles is nu relaxen.

Wim: Ik heb geen last van heimwee, ik sta niet zo stil bij het ver van huis zijn. Mijn vriendin vond het wel vervelend, maar ze had er wel begrip voor.

We leven hier 24 uur intensief samen. Wonen, werken en slapen. En is je werk hier anders dan in Blomberg?

Marc: Als je overdag met elkaar werkt, moet je volgens mij 's avonds andere mensen opzoeken. Ik vind het niet vervelend altijd mensen om me heen, ik slaap op een twee-persoons kamer.

Christiaan: Ik vind het normaal, het stoort me niet. Waar ik alleen niet tegen kan, is als ik op mijn vingers wordt ge-

Wim Popping met Stinger

Raadsman Frits van der Kolk (l.) met Marc Beek (Veldpost)

keken. Maar ik kan mijn werk zelfstandig doen, we hebben ieder onze eigen taak. Ik slaap ook op een twee-persoons kamer.

Bennie: Als je echt geen zin hebt anderen om je heen te hebben, blijf je op je kamer, je hebt geen verplichting aan elkaar en er wordt geen druk uitgeoefend om steeds bij de groep te zijn. In verband met de veiligheid gaan we wel met meerderen de stad in. Je maakt zelf uit met wie. De mensen zijn wel vriendelijk, maar ze hebben enige reserve naar ons. Ze denken dat wij hier zijn om de Amerikanen te helpen oorlog te voeren, en christenen vinden ze ook niet goed.

Mathijs: Je leert hier echt rekening met elkaar houden. Hier komen de karakters het duidelijkst naar voren.

Wim: Ik slaap samen op één kamer met Mathijs. Ik heb geen last van anderen om me heen.

Hoe deel je je vrije tijd in, wat doe je in je vrije tijd, wat mis je hier?

Marc: Ik werk van 's morgens 08.00 uur tot 20.00 uur. Als ik één dag na zeven dagen werken vrij heb, slaap ik eerst eens uit tot ca. 12.00 uur. 's Avonds bij vrienden zitten en weer vroeg naar bed. Anders hou je het niet vol. We gaan ook wel eens de stad in, bij Turken thee drinken en om iets te kopen voor thuis. Goud en tapijtjes zijn goedkoop.

Christiaan: Uitslapen is het belangrijkste als ik vrij heb. Ik werk 12 uur. Alleen wil ik nog tijd nemen om wat souvenirs te kopen.

Bennie: Ik mis het uitgaan, stappen, disco. Hier is vrije tijd alleen maar tijd om bij te komen. Fluiten naar meisjes is er hier niet bij. Andere cultuur. Er lopen hier nog veel gesluierde vrouwen rond, ze kijken je niet aan, lachen is er helemaal niet bij.

Mathijs: Bellen naar huis, meegaan met de tochtjes die door de WZZ georganiseerd worden, zoals stadswandeling onder begeleiding van een gids, bezienswaardigheden bekijken, er is hier een oude stadsmuur. Deze muur is de op een na langste muur ter wereld die met gestapelde stenen is gebouwd. De langste is de Chinese muur. Er is voor ons geen sociaal leven in de stad, maar

dat is voor mij niet belangrijk gezien de reden waarvoor je hier bent. Wat ook een belevenis is, is het handwerk wat in de steegjes gemaakt wordt. Van een Cola-blikje dat wij weggooien wordt hier een olie-spuitje gemaakt. Ze gooien hier niets weg, alles wordt gebruikt en hergebruikt.

Marc: Ik mis het normale uitgaansleven.

Ferdinand: Mijn sportvereniging mis ik hier.

Mathijs: Mijn muziek en basgitaar mis ik hier erg. Daar hou ik mij in m'n vrije tijd thuis mee bezig.

Wim: Ik sluit me hierbij aan, muziek luisteren is voor mij een belangrijke vrijetijdsbezigheid thuis.

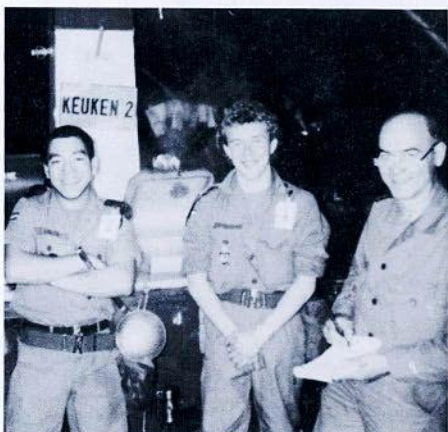
Wat vond je van de stad en de omgeving?

Marc: Wat mij hier opvalt is de armoede. Kinderen bij 15 graden onder nul op blote voeten, daken van plastic, geen ramen. Echte hutten, daar wonen hier mensen in. Ik kan daar niet tegen. Ze hebben hier open riool, onder aan de oude stadsmuur, bij de Tigres, lagen kadavers van honden en ezels weg te rotten.

Christiaan: Er hangt een grote smog over de stad. De mensen stoken een soort bruinkool. Wat heel apart is, zijn de ambachtstraten en winkels. In één straat alles metaalarbeid, een ander steegje houtbewerking, dan weer alleen goud of alleen kleding. En de jonge kinderen die hier werken, als schoenpoetsers, maar ook brood verkopen ze. Lopen met grote platen op hun hoofd vol gestapeld met brood. Bij enkele flats in aanbouw heb ik de steigers gezien, alles nog van houten paaltjes.

Bennie: Vies, maar wat mij opvalt is dat de mensen ondanks de armoede gelukkig zijn. Het verkeer is een grote chaos, alles krioelt door elkaar, paarden met wagens, mannen op ezels, handkarren en taxi's, massa's taxi's. En veel politie. Op elke hoek van de straat meerdere politie-agenten. Je kan zien dat het een politie-staat is. Ze ruimen wel alle rommel langs de straten op. Op sommige plaatsen gooit iedereen zijn vuilnis neer. Dat wordt dan aan de straat verbrand, de rest wordt opgehaald. Ik heb ook gezien dat ze de beesten die je op de

Bennie Valcq en Christiaan Kornet (keuken) laten zich lachend interviewen

► markt kan kopen, schapen, kalkoenen, kippen enz. ter plaatse op straat slachten.

Wim: De mensen zijn aardig, ik ga niet veel de stad in, maar als ik ga is het om een kopje thee te drinken en de mooie tapijtjes te bekijken.

Marc: Enkele Koerden vertelden mij dat ze geen problemen hebben met de Turkse mensen, maar wel met de regering.

Ferdinand: Deze cultuur verschilt wel zo met de onze, dit is een heel andere wereld.

Mathijs: De lijfstraffen zijn hier heel normaal. Ik weet dat een Turk enkele Nederlanders had bedreigd. Hij is daarvoor door de Turkse politie op bovengenoemde manier gestraft en kaalgeschoren. De meeste mensen doen vriendelijk tegen je, om financiële redenen vind ik.

Christiaan: Een hele handel is het vulen en repareren van wegwerpaanstekers. Deze mannen zitten in elke straat, ongelooflijk.

Heb je al iets van de omgeving gezien? Zijn er dingen die indruk op je gemaakt hebben?

Ferdinand: Nogmaals, de armoede.

Marc: Daar is een reden voor. Dat komt omdat de Turken niets voor de Koerden doen. De sociale voorzieningen, die toch al mager zijn, zijn niet voor de Koerden. Een leraar Engels verdient hier f 350,— per maand. Het normale salaris hier is f 100,— per maand.

Mathijs: Het is hier zoals ik verwacht had. Het ogenschijnlijke respect voor rangen is me opgevallen. Hier is dat heel groot. Wat mij opvalt is dat de Turken denken dat wij niet goed voorbereid zijn op onze oorlogstaak, en wij denken dat van hen. Toen 20 februari een F16 bij ons neerstortte, deden wij direct ons gasmasker op, zij liepen daar gewoon naar toe. Wij beschermden ons direct en begrepen niet hoe zij daar gewoon naartoe liepen.

Wim: Ik ben bij een Turkse kapper geweest, thee aangeboden gekregen, gezellig een praatje maken. Ik ben ook een keer met een oude Dakota van de Turken meegevlogen. En de onvoorstelbare armoede, dat is iets voor de IKON.

Marc: Je hoort hier bijna niets over de oorlog, de mensen spreken je wel aan, maar meestal om iets te verkopen. Volgende week gaan we een tocht van 120 kilometer maken naar grotten.

Christiaan: Ik vind de mensen echt vriendelijk.

Bennie: Ik ga met enkele anderen vaker mee met Ali, hij spreekt Engels en helpt ons met afpingelen, anders word je opgelicht. We hadden laatst ook een gesprek met een paar Koerden, ze vertelden dat ze aanhangers waren van Saddam, we wisten toen niet hoe we ons moesten gedragen.

Tenslotte heb ik hen allemaal gevraagd of ze nog eens zo'n tour wilden meemaken. Ze wilden allemaal, zeker nu de oorlog voorbij is. Ze hebben geen van allen spijt van hun beslissing.

Frits van der Kolk

gedicht

Eind zestiger jaren las ik voor het eerst enkele gedichten van de Surinaamse dichter Michäel Slory (geb. 1935). Het was om precies te zijn in het Cuba-nummer van het alom bekende literaire tijdschrift 'De Gids' (1968 nr 9/10). Eén van deze gedichten ('Brief aan Che Guevara') behoort sindsdien tot mijn zogenaamde top-vijftig, een door mijzelf samengestelde bloemlezing (uitsluitend bestemd voor eigen gebruik). Na deze inleidende zinnen zal niemand verbaasd zijn dat ik heel nieuwsgierig was naar het uitkomen van de, reeds lang van tevoren aangekondigde, keuze uit het werk van Slory: 'Ik zal zingen om de zon te laten opkomen'.

Een in elk opzicht uitstekende bundel! De bijna negentig, veelal tweetalig (Slory dicht zowel in het Nederlands, het Spaans als het Sranan Tongo) opgenomen gedichten (waaronder helaas niet 'Brief aan Che Guevara') zijn zonder meer een sterke keuze uit het omvangrijke en veelzijdige oeuvre van deze grote Surinaamse dichter. Daarnaast voorzag de samensteller, Michiel van Kempen, deze bloemlezing van een heldere, toegankelijke inleiding. En tenslotte maakte de uitgever er een zeer geslaagde (gebonden) uitgave van.

De poëzie van Slory is even lyrisch als politiek-realistisch. Lyrisch is hij in het bezingen van Suriname's natuurschoon (een groot deel van de flora en fauna van Suriname komt in zijn gedichten aan bod) en de zwarte vrouw ('Glorie van de

Neokolonialisme

De kameleon verkleurt
om mij te kunnen blijven kwetsen
met zijn karwats.

Hij schreeuwt:
'Vriend, het is prima,
wat je ook wilt,
ik zal het je geven.'

Ondertussen
paaft hij je.

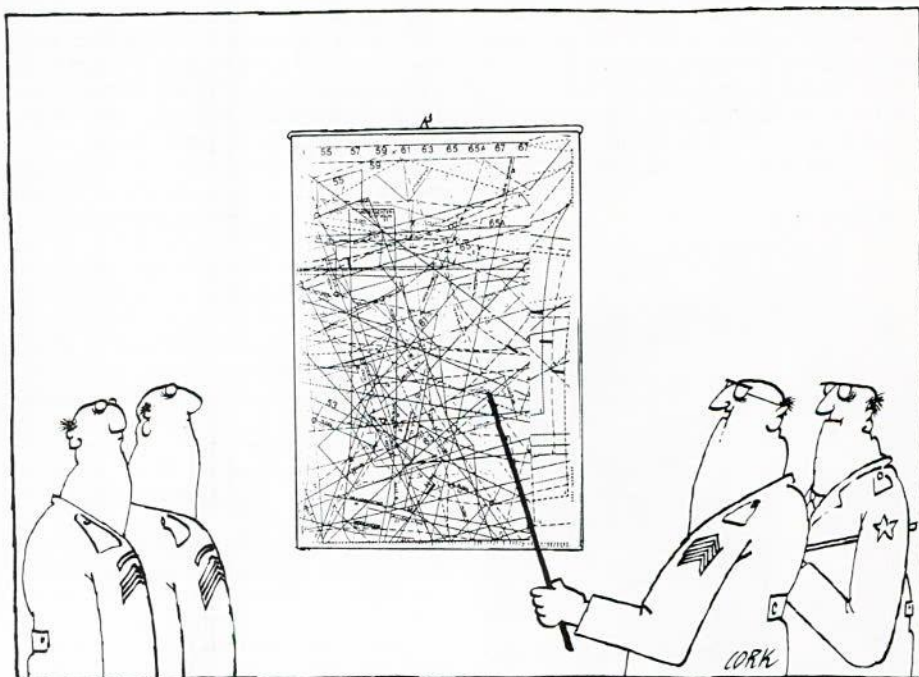
Verandert hij van kleur?

Maar de karwats
striemt je huid
tot bloedens toe!

(vertaling: Michiel van Kempen)

dag/ twee zwarte ogen/ en donkere haren'). Politiek-realistisch in zijn poëzie tegen kolonialisme en kapitalisme, waarbij hij er geen misverstand over laat bestaan waar hij staat: aan de kant van de armen, de arbeiders en de onderdrukten. Het hier afgedrukte gedicht 'Neokolonialisme' behoort onmiskenbaar tot deze laatste categorie.

Michäel Slory: Ik zal zingen om de zon te laten opkomen. In de Knipscheer, Amsterdam 1991, 193 blz. f 39,50. (WH)

Laatste voetbalvirtuoos takelde af

Maradona aan de cocaïne, AC Milan in de versukkeling, Crujff van het roken af, er lijkt iets grondig mis met het internationale voetbal. Maar wat? En is er verband tussen een en ander? Vermoedelijk slechts ten dele, doch één ding lijkt vast te staan: het tijdperk van de grote sterren is met de terugkeer van Maradona naar Argentinië voorbij.

Zonder twijfel behoort Maradona tot de groten uit de voetbalhistorie. Hij was vermoedelijk ook de laatste voetballer die geen *warming up* nodig had. De hele wereld rekt, strekt en stretcht dat het een aard heeft, maar Maradona had een ander ritueel. Hij ging tien minuten voor de wedstrijden goochelen, of beter: jongleren. Als hij die demonstratie van balvaardigheid beëindigde, hoefden de toeschouwers in Napels eigenlijk de wedstrijd al niet meer te zien. Ze waren volkomen bevredigd.

Maar het blijkt niet meer mogelijk een 'ster' te zijn. Gaan sterren al niet te gronde aan verdovende middelen, geld of slechte vrouwen, dan toch zeker aan de meedogenloosheid waarmee ze door verdedigers worden bejegend. De Nederlandse bondscoach Rinus Michels huldigt dat standpunt. Alleen AC Milan, Barcelona en Ajax pogen volgens hem nog enigszins de aanvalslust te perfectioneren, de rest van de wereld legt zich louter toe op 'de kunst' van het verdedigen.

Freek de Jonge: Concentratie...

Een andere Ajax-kenner, Freek de Jonge, lijkt de opvatting toegedaan dat de mentaliteit van de huidige voetballer verhindert dat er nog nieuwe vedetten ontstaan. De Jonge, die nog vaker dan andere prominenten bij Ajax toeft en ooit als speaker over de schreef ging, zegt over zijn favoriete club: "Als de *drive* erin zit, lopen ze over elke tegenstander heen. Maar als het ook maar even niet lukt, als er even sprake is van tegenslag, dan is Van 't Schip niks, is Roy niks, kan Pettersson ineens niks, Silooy is de laatste maanden al een drama natuurlijk, Bergkamp zie je niet, De Boer verslikt zich in een bal, Vink kan de wedstrijd niet naar zich toetrekken. Ik vind het onnozel. Het heeft absoluut met mentaliteit te maken. Het ontbreekt aan een professionele instelling. In plaats dat de concentratie toeneemt, ontstaat er een soort paniek van 'hoe moet dat nu, we staan achter', en dan is opeens iedereen vergeten wat hij kan."

...en nog eens concentratie

Het doet enigszins denken aan wat trainer Beenhakker ooit zei over de patatgeneratie. Verwende jongetjes die de juiste instelling missen? Er zit wellicht

de zaal verlieten. De Jonge was dan in een ongelooflijke staat van concentratie en het is geen wonder dat hij thans zegt: "Het is concentratievermogen dat een goede voetballer tot een grote maakt."

De ware vedette

Het is inderdaad een kenmerk van de ware vedette, op het toneel of in de arena, dat tijdens het optreden en juist bij spanning iets bijzonders gebeurt. Het is te zien, een soort uitstraling, maar die is donders moeilijk te beschrijven. Het heeft iets te maken met superioriteit, boven de werkelijkheid staan of die werkelijkheid totaal beheersen.

Gullit heeft dat bij vlagen gehad of in bepaalde wedstrijden, maar hij lijkt zichzelf inmiddels niet meer te kunnen overstijgen. Bij Van Basten duurde het nog korter dan vlagen; het waren bevestigingen. Hij is de maestro van het moment, maar zal zelden of nooit zijn stempel op een hele wedstrijd drukken. Dat kon Maradona wel. Als toeschouwer keek je naar sommige van zijn wedstrijden in de voortdurende hoop dat hij de bal zou krijgen aangespeeld. In negen van de tien keer gebeurde iets bijzonders. Bij Van Basten is het één op de tien keer (geworden).

Maar ook Maradona takelde af. Tijdens het laatste wereldkampioenschap was zijn aanwezigheid al heel wat minder opvallend dan vier jaar eerder en misschien had dat inderdaad te maken met de onverbiddelijkheid van verdedigers. De huidige voetballer heeft twee wapperende handen, twee schunnig harde schoenen en twee onverzettelijk sterke benen, door krachttraining afgericht om elke creativiteit te doden.

Hans van Wissen

Class Action

Vader en dochter kruisen degen in de rechtszaal

De vader is een man van het volk, iemand die arme sloebbers verdedigt waar niemand zich iets van aantrekt. De dochter is jong, ambitieus en minstens zo begaafd als hij. Zij werkt bij een groot advocatenkantoor en is vast van plan carrière te maken. Helaas botert het tussen deze beide juridische zwaargewichten absoluut niet. De dochter verwijt haar vader dat hij ooit een relatie met de beste vriendin van haar moeder heeft gehad. De vader verwijt zijn dochter dat ze aan de verkeerde kant van de sociale streep staat. Met andere woorden: 'Class Action', een drama vol sociale en emotionele herkenningspunten.

Jedediah Ward is een gepokte en gemazelde advocaat, die de zaak van een verkeersslachtoffer op zich heeft genomen. De man is ervan overtuigd dat hij geen fout heeft gemaakt, maar dat zijn ongeluk te wijten is aan een mankement aan zijn auto. Omdat er al eerder soortgelijke klachten over hetzelfde type auto zijn binnengekomen, besluit Ward de autofabrikant aan te klagen. Zijn mooie dochter Maggie, die in zijn voetsporen is getreden, zou zijn oogappel moeten zijn, de bekroning van zijn huwelijk. Want al heeft hij ooit een scheve schaats gereden, uit alles blijkt dat hij en zijn vrouw toch heel gelukkig met elkaar zijn. Maar wat de moeder hem wel vergeven kan, blijft de dochter

hem nadragen. Geen wonder bijna, dat zij de verdediging van de autofabrikant op zich neemt. Bovendien hoopt ze er binnen de hiërarchie van het advocatenkantoor waar ze werkt, een stapje hogerop mee te komen.

Maar de zaken lopen anders dan iedereen had kunnen voorzien. De moeder komt volkomen onverwacht te overlijden, waardoor de buffer tussen de man en de dochter opeens wegvalt. Zij wist de situatie altijd te sussen en te voorkomen dat de breuk tussen hen beiden definitief werd.

Weliswaar komen de beide tegenpolen in hun gezamenlijk verdriet tijdelijk iets dichters bij elkaar, maar pas als de

dochter begint door te krijgen dat haar eigen firma, in de figuur van haar minnaar nota bene, bijzonder vals spel speelt en belangrijk bewijsmateriaal heeft verdonkeremaand, vallen haar de schellen van de ogen. Ze bedenkt dan een manoeuvre, waarbij ze zelf juridisch geen vuile handen hoeft te maken, maar waarbij de feiten wel allemaal aan het licht komen.

'Class Action' is een film met superieure acteerprestaties. Gene Hackman, zestig nu, is heel overtuigend als de bezielde vader. 'Zelf heb ik ook twee dochters', zegt de acteur, 'en ik vond het echt een uitdaging om op grond van mijn eigen ervaringen, mijn relatie met mijn filmdochter te ontleden. Het werd af en toe behoorlijk 'heavy', en dat is wel aan de film te zien, geloof ik.' Mary Elisabeth Mastrantonio hapte onmiddellijk toe toen ze hoorde dat Hackman haar vader zou spelen. 'Met iemand van zijn kaliber tegenover je, kon het alleen maar een fantastische ervaring worden. Toen de film klaar was, had ik zoveel van hem geleerd, dat ik het gevoel had dat ik bij hem in het krijt stond.' Regisseur Michael Apted was bijzonder gelukkig met Mastrantonio. 'Van Gene Hackman weet je gewoon dat hij je film tot een succes maakt. Maar Mary Elisabeth is nog geen dertig. Toch bleek ze prima stand te houden tegenover een zwaargewicht als hij. Je weet onmiddellijk dat ze heel intelligent is, maar tegelijk heeft ze iets meisjesachtigs, iets kwetsbaars. Die combinatie maakt haar tot een van de meest intrigerende actrices van dit moment.'

Leo van Opzeeland

Gene Hackman en Mary Elisabeth Mastrantonio als de elkaar bestrijdende advocaten in 'Class Action'.

film in 't kort

The Grifters

De Britse regisseur Stephen Frears boert goed in Amerika. Na zijn zeer succesvolle 'Dangerous Liaisons' werd hij dit jaar genomineerd voor de regie van 'The Grifters'. In deze intrigerende film volgen we drie beroeps-oplichters, twee vrouwen en een man. Hij is niet echt voor dat spijkerharde vak in de wieg gelegd, maar zijn vriendin heeft al heel veel ervaring. Wanneer zijn mooie, nog jonge moeder na acht jaar opeens weer opdrukt, wordt onmiddellijk duidelijk dat dit geen normale ouder-kindrelatie is. De moeder en de vriendin beginnen een geslepen robbertje touwtrekken om de genegenheid van de jongen. Het slot is even huiveringwekkend als verrassend.

Angelica Huston en John Cusack als moeder en zoon in 'The Grifters'

Frears is erin geslaagd om tegen het decor van die onalledaagse microkosmos van grote en kleine misdaad, waarin iedereen in feite alleen maar op zichzelf durft te vertrouwen, een aangrijpend en vooral geloofwaardig verhaal te vertellen. Optimale acteerpresetaties leveren Angelica Huston als de moeder en Annette Bening als de vriendin (beide dames werden genomineerd voor een Oscar). De jonge John Cusack speelt de man om wie het allemaal begonnen is.

Oh Boy!

Orlov Seunke maakte met 'Oh Boy!' een gecompliceerde komedie, waarbij hij het al eerder beproefde thema van de film-in-een-film gebruikt. Boy is een klungelige jongen, die midden in de woestijn een benzinstation exploiteert. Op een dag blijkt er aan de overkant een concurrent, Bozz, te zijn neergestreken. De man doet veel en luidruchtig aan reclame, maar wat erger is: hij saboteert de liefde die Boy voor zijn huwbare dochter Gal opvat. Na een

Werkopname van 'Oh Boy' met v.l.n.r. Kees van Kooten, Jim van de Woude en Orlov Seunke

kwartier blijkt, dat deze intrige zich voor de camera afspeelt. Maar ook achter de schermen is de acteur Pim, die Boy speelt (Seunke zelf dus) verliefd op het meisje dat Gal speelt. En ook hier is het Bozz, in werkelijkheid de acteur Gert, die Pims plannen dwarsboomt: hij slaagt er moeiteloos in om de jonge actrice met zijn gladdes praatjes in te palmen. De acteerpresetaties voor de camera worden door al deze schermutselingen op de set nadelig beïnvloed, zodat de regisseur van de film al snel met zijn handen in z'n haar zit . . .

Orlov Seunke wist Kees van Kooten te contracteren voor de rol van de malafide Bozz/Gert en het Koot-publiek zal dan ook met volle teugen genieten van deze amusante dubbelrol. Orlov Seunke zelf bracht met zijn eigen rol een hommage aan Buster Keaton, voor wie hij een diepe bewondering koestert en op wie hij, na een paar simpele kunstgrepen, als twee druppels water blijkt te lijken . . .

The Doors

'Toen Jim Morrison overleed maakte dat net zo'n indruk op me als toen Kennedy werd vermoord', zegt Oliver Stone, die met zijn verfilming van de korte maar hevige muzikale carrière van dit popfenomeen uit de jaren zestig een lang

Val Kilmer als Jim Morrison in 'The Doors'

gekoesterde droom verwezenlijkte. Vooral de vaak schitterende teksten van Morrison's songs krijgen in de film veel aandacht. Verder zien we hoe de zanger steeds verder afglijdt als gevolg van zijn intensieve drank- en drugsgebruik. Ook de figuren om hem heen zijn minutieus geportretteerd. De indruk die je blijft is die van een zoeker, een dichter die zijn draai nooit heeft kunnen vinden en die topzwaar werd van een leven in de schijnwerpers, waarvan hij genoot, maar waar hij ook niet tegen bestand was. Val Kilmer als Jim Morrison speelt een knappe hoofdrol, Meg Ryan is zijn vriendin Pam. De laatste beelden van de film, het volgekalkte en rommelige graf van Morrison op het beroemde Parijse kerkhof Père la Chaise, zijn weinig verheffend, maar wel heel karakteristiek.

Mermaids

Richard Benjamin maakte met 'Mermaids' een film die veel aardiger is dan je op het eerste gezicht zou denken. Cher speelt een oversekste moeder die met haar twee dochters (van verschillende vaders natuurlijk) het hele land rondreist, omdat ze nergens rust kan vinden. Als ze een hartelijke schoenverkoper ontmoet (prachtige rol van de Brit Bob Hoskins) lijkt het er even op dat ze de prettige kanten van een kalm gezinsleven begint te onderkennen. Maar zodra hij aanmerkingen op haar manier van leven maakt, wil ze haar koffers alweer pakken. En haar weerbarstigste

V.l.n.r. Christina Ricci, Cher, Bob Hoskins en Winona Ryder in 'Mermaids'

oudste geeft haar ook al de nodige problemen. Die tiener is de spil van de film. Ze haat haar moeder en wil van de weeromstuit in een klooster. Maar tegelijk is ze geobsedeerd door jongens, zodat ze voortdurend in een vreselijke tweestrijd gewikkeld is. Winona Ryder, snel stijgende ster in de jongste lichte Hollywood-coryfeeën (ze is net 19 geworden en heeft al acht films gemaakt) draagt de film als de lastige tiener. Ze is deze maand ook te zien, eveneens als moeilijk pubermeisje, in de vriendelijke tragi-komedie 'Welcome Home Roxy Carmichael'. En in juli gaat 'Edward Scissorhands' in première, waarin ze ook meedoet.

L.v.O

Betere leiding moet geweld in krijgsmacht verminderen

DEN HAAG - Het geweld in de krijgsmacht moet vooral worden teruggedrongen door een beter leiderschap, betere leef- en werkomstandigheden, ander taalgebruik en het tegengaan van leegloop en verveling.

Leidinggevend in de krijgsmacht moeten het goede voorbeeld geven.

Dat geldt vooral ook voor het vermijden van ruw taalgebruik.

Wapen onderhoud?
maar ... vanmorgen ook à... /

NIX MEE TE

NIGT EEN KEER

SOL-DAAT!

BEGTREEJ-PÛH?

HÈH?
WAT?

?

vragen staat vrij

*Het gesprek ging over:
altijd in een groep moeten leven,
verplicht zijn met elkaar rekening
te houden,
alles samen moeten doen,
elkaar niet kunnen ontlopen.*

*Een jongen uit de groep zegt:
"Ik heb hier ontdekt dat ik thuis
naar mijn eigen kamer ging, of
mijn eigen muziek opzette, omdat
ik geen raad wist met praten, met
contact."*

*Even is het stil.
Ik zie hen denken.*

*Het gesprek komt weer op gang
als ik vraag, of in een gezelschap
de TV aanzetten of aan laten
staan, daar misschien ook mee te
maken heeft.*

*Het ijs is nu gebroken; ze vertel-
len aan elkaar dat muziek of TV
een mogelijkheid is om je niet al-
leen te voelen, en omgaan met
anderen, een praatje of gesprek
uit de weg te gaan.*

*Tot mijn grote verbazing vinden
de meesten in deze willekeurige
groep jonge mensen, dat ze te
weinig geleerd hebben met el-
kaar om te gaan en met elkaar te
praten. De muziek en de TV bood
hen de mogelijkheid dat te ont-
lopen.*

*Tijdens de diensttijd gaan ze oe-
fenen in omgaan en praten met
elkaar.*

*Hoe is dat bij jou?
Vervult TV en muziek ook bij jou
die functie, van contact vermij-
den? Ga jij je diensttijd gebruiken
om te oefenen in het sociale con-
tact?*

Steven

De container

Het begon als een geintje, een week of vijf geleden.

De luitenant wilde wel eens zien hoe veel mannen er in de container pasten. Dat was handig als de vijand kwam. Dan hadden ze een goede schuilplaats. Iedereen vond het wel fun.

Even wat anders dan liggen op je bed.

En wie is niet in voor een geintje?

Tien man pasten er gemakkelijk in, dat ding ging zelfs dicht.

Daarna werd het minder leuk.

Iedereen moest eruit behalve hij.

Een nieuw experiment: hoelang kan een soldaat in een container zitten.

Als gezelschap kreeg hij een blikje cola en een gevulde koek.

Z'n zaklamp en horloge moest hij afgeven. Het was immers een experiment.

Z'n protesten hadden niets uitgehaald. Boven z'n hoofd hadden ze dat ding op slot gedaan.

Hij was er maar bij gaan zitten, als de cola op was zouden ze hem er wel uithalen.

En toen was het begonnen.

Spaansbenauwd kreeg hij het, zweet in z'n handen, moeite met ademen. Op z'n tikken en schreeuwen werd er niet opengedaan.

Al met al had hij er nog geen half uur in gezeten, maar sindsdien wordt hij iedere nacht twee tot drie keer wakker, badend in het zweet, zich wanend in de container.

En toch was het een geintje.

WIKLA

Voor 't lieve vaderland weg!

Minister-president Lubbers is een dankbaar man. In het Nederlandse parlement zei hij over de beëindiging van de Golfoorlog dat er gelukkig toch maar 'weinig' mensen bij waren omgekomen. De nieuwsbulletins spraken over minstens 150.000 doden aan Iraakse kant.

Premier Lubbers had in zekere zin gelijk: er waren aan 'onze' kant weinig mensen omgekomen. Dat was reden tot vreugde. In oorlogstijd is 'jouw' kant de 'goede' partij. De vijand is 'slecht' en die moet je op zijn lazer geven. Wij tellen de 'eigen' doden, maar wie kan het schelen hoevelen er door hen zijn gedood?

Na de oorlog blijkt de 'vijand' ook uit mensen te bestaan. En dan blijkt ook deze Golfoorlog achteraf niet iets om blij over te zijn. Niemand kan 'dankbaar' zijn dat er 'minstens 150.000' Irakezen zijn gedood. Toch dachten we in deze Golfoorlog in termen van 'ons, de goeden' en 'hen, de kwaden'. Het ging immers om 'Westerse Democratie' tegenover 'Arabische Dictatuur'?

Na elke gewonnen oorlog worden monumenten opgericht voor de eigen doden en de overlevenden worden als helden binnengehaald. Oorlogen die niet worden gewonnen, zoals de Amerikaanse tegen Vietnam, worden het liefst vergeten. Maar ook dan worden de Amerikaanse doden wel geteld – en niemand weet hoeveel Vietnamezen door hen zijn gedood.

De geschiedenis die wij van het Westen uit bekijken, meten we vaak af aan ons eigen belang. Zo is het opvallend, dat in het 20ste eeuwse Westen eigenlijk alleen de twee Wereldoorlogen als grote evenementen meetellen. Die worden gezien als 'rechtvaardige' oorlogen. Daarin zegevierden Democratie en Christendom. Over de koloniale en post-koloniale oorlogen, de overige regionale en burgeroorlogen zwijgen we liever of we noemen ze 'politieacties', zoals Nederland zijn optreden in Nederlands Oost-Indië hardnekkig blijft noemen. De Nederlandse militairen die daar sneuvelden zijn geteld,

maar wie weet hoeveel Indonesiërs door hen zijn gedood?

Treurige reeks

In de afgelopen halve eeuw hebben meer dan twintig miljoen mensen het leven verloren in allerlei soorten oorlogen. Talloze mensen werden gedood in talrijke oorlogen tussen staten onderling, waar de Grote Mogendheden geen belang bij vrede zagen, zoals in de oorlog tussen Irak en Iran waar elk land flink wapens aan heeft verkocht.

Miljoenen mensen werden gedood in koloniale oorlogen, die door alle Europese koloniale mogendheden zijn gevoerd. Tussen de 10 en 20 miljoen mensen werden gedood in tientallen burgeroorlogen waarin het Regime uit naam van het Vaderland zijn eigen landgenoten om zeep bracht.

Dat gebeurde niet alleen in de oorlog van Nigeria tegen Biafra. Dat gebeurde ook in El Salvador en Guatemala, waar de VS de onderdrukkers een handje hielp. Dat gebeurde ook in Chili, waar met Amerikaanse instemming de gekozen regering van Salvador Allende om zeep werd geholpen en Pinochet van leer mocht trekken tegen het eigen volk. Dat gebeurde niet alleen in de Culturele Revolutie in China. Dat gebeurde ook toen Soeharto van Indonesië Oost-Timor binnenviel, waar de VS geen bezwaren tegen maakte. Dat gebeurde

ook toen Haile Selassie's Ethiopië dertig jaar geleden aan zijn onderdrukkingsoorlog in Eritrea begon, waar het Westen zich nooit druk over heeft gemaakt.

Dat gebeurde niet alleen tegen de Koerden in Turkije, Irak en Iran. Dat gebeurde ook toen de beruchte Somoza ondanks Amerikaanse steun tenslotte zo in het nauw kwam, dat hij zijn eigen volk in Nicaragua vanuit de lucht liet bombarderen.

Dat gebeurde niet alleen toen de in het Westen verguisde Idi Amin zijn eigen mensen in Oeganda stelselmatig liet vermoorden. Dat gebeurde ook toen in Cambodja de stadsbewoners werden uitgeroeid door Pol Pot, die nog steeds door de VS wordt erkend als de wettige vertegenwoordiger van dat land.

Eigen belang

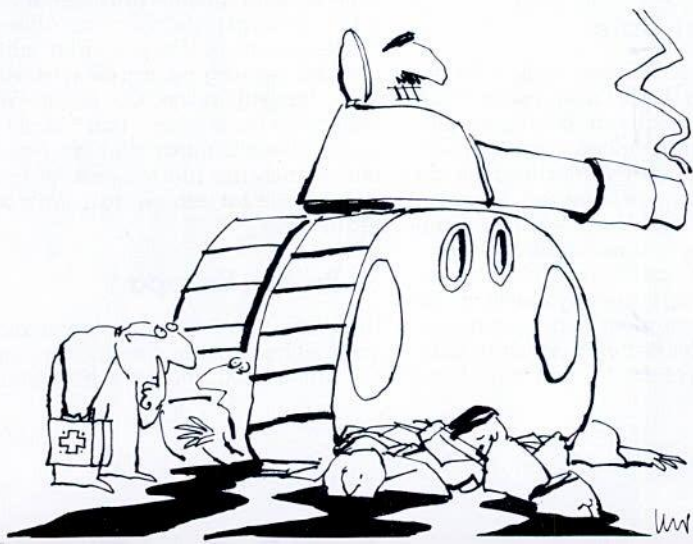
En de enige les, die je uit zo'n gruwelijke opsomming kunt trekken is, dat regeringen wel op zeggen te komen voor de 'rechten van de mens' in een ander land, maar dat ze dat alleen daadwerkelijk doen als dat strookt met hun eigen belang. Daarom werd door de VS opgetreden toen Irak Koeweit aanviel, maar daarom zweeg het Westen toen Irak Iran aanviel. (Irak zou trouwens nooit zijn bestreden als Koeweit geen olie maar alleen dadels had voortgebracht.) Het was ook uit eigen belang, dat de VS verhinderden dat de Verenigde Naties optraden tegen Indonesië toen dat land Oost-Timor binnenviel. Het was ook uit eigen belang dat het Westen niets wilde ondernemen toen Zuid-Afrika Angola binnenviel en Namibië bezet hield. En natuurlijk worden de rechten van de mens geschonden als Turkije de Koerden mishandelt of als de Sovjetunie de Baltische staten onderdrukt. Maar welke regering heeft er belang bij om daar tegen op te treden?

En geen enkele regering heeft er de laatste kwart eeuw belang bij gehad om op te treden tegen dictator Mobutu van Zaïre. Of tegen Israël dat de Palestijnen in de bezette gebieden ook al weer zovele jaren mishandelt en onderdrukt.

Oorlogen worden nooit gevoerd omdat regeringen zich louter en alleen zorgen maken over de 'rechten van de mens' in een ander land, of omdat ze op willen komen voor de 'vrijheid' van andere volken. De geschiedenis toont helaas aan, dat in de meeste gevallen burgers sneuvelen in treurige burgeroorlogen, omdat in de buitenwereld geen regering er belang bij heeft om daar een eind aan te maken.

Toen de VS nog te lijden had van het Vietnam-trauma, kon het militarisme zich niet volop uitleven. Nu deze Glorieuze Golf-oorlog het Vietnam-trauma heeft weggevaagd pochen de Amerikaanse regeerders weer dat Amerika het 'beste' en het 'sterkste' land ter wereld is. Er mag weer trots gesneuveld worden voor het vaderland. En het snorkende reli-patriottisme doet weer opgang in de VS. De oorlogen zullen er niet minder door worden – helaas.

Karel Roskam

De rechtvaardiging van de nieuwe krijgsmacht

Zichtbare vijand maakt plaats voor 'vage risico's'

Defensienota's plegen, al dan niet goed onderbouwd, de toekomst van het Nederlands defensiebeleid en de uitwerking ervan, onder meer in de vorm van de krijgsmacht, te presenteren. Bij die presentatie behoort uiteraard ook een legitimatie, een rechtvaardiging van het voorgenomen beleid.

In het verleden bleek dit geen probleem te zijn. De Koude Oorlog en de militaire capaciteit van de Sovjet-Unie, al dan niet aangevuld met feitelijke agressieve handelingen of laakbaar gedrag met betrekking tot het nakomen van overeenkomsten, bood voldoende gelegenheid een manifeste bedreiging uit het Oosten ter rechtvaardiging aan te voeren. Ook de Memories van Toelichting van zowel Defensie als Buitenlandse Zaken schetsen in de tachtiger jaren een vijand, die zich zowel op militair/politiek als ideologisch terrein manifesteerde.

Nu het Warschau Pact ontbonden is en de Koude Oorlog tot het verleden behoort, wordt de rechtvaardiging van een militair apparaat ter verdediging van het land en haar belangen een problematischer aangelegenheid.

Een duidelijk vijandbeeld bleek in het verleden het belangrijkste element in de legitimatie van de overheid, waar het bewapening en defensiebeleid betrof. Of dit argument ook daadwerkelijk legitimiteit tot gevolg had, is een tweede. In bepaalde gevallen kan op grond van ervaringsonderzoek worden betwijfeld of bijvoorbeeld het vijandbeeld ten aanzien van de Sovjet-Unie ook maar een relatie had met de indertijd gebleken positieve houding van de meerderheid van de Nederlandse bevolking ten aanzien van het continueren van het NAVO-lidmaatschap. Daarbij komt dat, naast een veronderstelde bedreiging, ook andere argumenten ter rechtvaardiging van bewapening en defensie kunnen worden en werden aangevoerd.

Argumenten ter rechtvaardiging

Zo werden in het verleden argumenten gebruikt van:

- a) economische aard (werkgelegenheid, conjunctuurpolitieke functies van bewapeningsuitgaven, innovaties);
- b) juridische aard (eenmaal afgesproken 'verplichtingen', het bestaan van een parlementaire meerderheid voor bepaalde besluiten en de wettelijke basis voor de krijgsmacht);
- c) militaire aard (het passen van bepaalde wapensystemen in een bestaande militaire strategie of in voorgenomen wijzigingen van die strategie);
- d) polemologische aard (het produceren en/of stationeren van wapensystemen ten einde de tegenstander aan de onderhandelingstafel te krijgen of tot een bepaald standpunt te dwingen);
- e) technische aard (het verouderen als

- argument voor nieuwe systemen);
- f) traditionele aard (geen feitelijke argumentatie, maar de vanzelfsprekendheid op grond van het feit dat er altijd een krijgsmacht was en dus ook in de toekomst zal zijn).

In de Defensienota van minister Ter Beek gaat het slechts om een legitimatie met betrekking tot veronderstelde dreigingen in de toekomst. De vraag is dan welke militair/politieke ontwikkelingen worden gevreesd en voorts welke werkelijkheidswaarde daaraan moet worden toegekend.

De argumenten ter rechtvaardiging van het beoogd beleid zijn in drie categorieën in te delen:

- 1) de Sovjet-Unie;
- 2) Oost-Europa
- 3) Buiten Europa

In de nota wordt geconcludeerd dat er een 'blijvende noodzaak van een toereikende verdediging' is. De genoemde potentiële crisis-situaties rechtvaardigen de nieuwe krijgsmacht, inclusief de snel inzetbare, flexibele, door de lucht te transporteren interventiemacht. Meer in concreto gaat het volgens de nota om het volgende.

1) De Sovjet-Unie

Hier is niet meer van een rechtstreekse bedreiging van West-Europa sprake; de grote verrassingsaanval is uitgesloten. Desalniettemin is de conclusie dat veiligheidsrisico's voor Nederland en de bondgenoten blijven bestaan. Ten aanzien van de Sovjet-Unie wordt daarbij gewezen op de nationalistische tegenstellingen, het onafhankelijkheidsstreven van sommige deelrepublieken en de mogelijke terugkeer naar een autoritair bewind. Het betreft niet uit te sluiten gebeurtenissen, die een eigen dy-

namiek kunnen hebben. Wel wordt hieraan toegevoegd dat een herleving van de Sovjet-dreiging niet meer de omvang van voorheen zal aannemen. De eertijdse vijand Sovjet-Unie is volgens de nota dus nog slechts een mogelijke bedreiging van veel geringer omvang dan in het verleden werd aangenomen. Of gezien 'de rampzalige toestand van de economie het land nog wel tot een militaire confrontatie in staat zal zijn', is een vraag, aldus de nota. Een vraag die gezien de teneur van het stuk eerder negatief dan positief wordt beantwoord.

De ontwikkelingen in de Sovjet-Unie zijn uiteraard deels onvoorspelbaar, maar het is aannemelijk dat zelfs in het slechtste geval uit die ontwikkelingen geen grote en mogelijk in het geheel geen bedreiging van West-Europa zal voortkomen.

De Sovjet-Unie, die op veel gebieden eerder een feitelijk afhankelijke positie van het Westen heeft dan een potentieel bedreigende, kan als legitimerende factor met betrekking tot onze defensie dan ook in belangrijke mate worden afgeschreven. De vraag is dan ook of de andere potentiële crisisgebieden wel de legitimatie opleveren op grond waarvan het voortbestaan van een krijgsmacht, zelfs een beperkte, kan worden gerechtvaardigd.

2) Oost-Europa

Als belangrijkste dreiging wordt gewezen op het nationalisme en de kwestie van grensgeschillen. Daarbij wordt echter meteen opgemerkt dat in brede kring het besef leeft, dat 'het met militaire middelen beslechten van grensgeschillen en nationaliteitsvraagstukken alleen maar leidt tot nieuw onrecht en nieuw geweld en dat alle aandacht en energie moet worden gericht op het oplossen van de zeer ernstige economische en ecologische problemen'. Daarbij wordt nog gesteld dat instabiele ontwikkelingen in Europa niet automatisch tot bedreiging van de Westeuropese veiligheid leiden. Kortom, er worden wel potentiële crises van lokale aard gesignaleerd, maar niet de noodzaak met betrekking hiertoe een Nederlandse bijdrage tot een militair antwoord te realiseren.

3) Buiten Europa

Hier wordt gesteld dat hoewel 'de dreiging uit het Oosten sterk is afgenomen', die 'uit het Zuiden en Zuidoosten toe-

neemt'. Opgemerkt wordt 'dat in veel landen van Noord-Afrika en Midden-Oosten sprake is van een politiek gevaarlijke combinatie van snelle bevolkingsgroei, een zwak ontwikkelde economie, een niet-democratisch regime, een sterk, ten dele religieus gemotiveerd, nationalisme en een vaak hoog niveau van conventionele bewapening'. Daarbij wordt ook nog gewezen op de verspreiding van massavernietigingswapens, raketten en raketten-technologie. Als voorbeeld waartoe zulks kan leiden wordt verwezen naar de Golfoorlog.

Op het eerste gezicht lijkt hier eindelijk iets aangegeven dat op een zodanige dreiging lijkt, dat daarmee ook een militair antwoord gelegitimeerd lijkt. De vraag is alleen nog welk antwoord. Dat wordt ook in de nota gegeven, die terecht 'de rol van de VN' in deze benadrukt. Maar om welke concrete bedreigingen gaat het?

Als we de potentiële en feitelijke crisisgebieden in kaart brengen dan betreft het met name: de Golf-regio, het Midden-Oosten dus, Zuid-Oost-Azië (Cambodja, Vietnam, Thailand, Laos); Midden-Amerika (Guatemala, Honduras, Panama, Mexico); De Hoorn van Afrika (Ethiopië, eventueel Sudan); Libië en

Tsjaad en voorts Zuidelijk Afrika (Zuid-Afrika, Mozambique, Angola); Pakistan en India. Misschien kan Antarctica aan de lijst worden toegevoegd.

Geen vitale belangen

Voor al deze gebieden geldt dat zij, behoudens het Midden-Oosten, geen gebieden zijn die vanwege economische belangen als vitaal voor het Westen kunnen worden aangemerkt. Ook lijkt het zeer onwaarschijnlijk dat, ondanks de inderdaad zorgwekkend snelle verbreiding van vernietigingswapens en raketten, een bedreiging van het Westen moet worden gevreesd. Over blijft in feite een eventuele overduidelijke schending van de heersende wereld-rechtsorde als gevolg van agressie, of een regionale oorlog op grond van andere oorzaken. In dat geval zal bij voorkeur, zoals ook in de nota verwoord, een rol voor de VN zijn weggelegd. En dat kan bij ongewijzigde politiek/militaire verhoudingen in de wereld nog steeds betekenen dat onder dominantie van de VS eventuele VN-resoluties desnoods militair dienen te worden afgedwongen. In dat kader zou Nederland haar bijdrage kunnen leveren. In hoeverre een 'Golf-reactie' het meest voor de

hand liggend is en niet 'een voortzetting van de diplomatie met economische en politieke middelen' zal nog moeten blijken op grond van het politiek resultaat van de Golfoorlog.

In het weinig aannemelijke geval van de noodzaak van militair VN-optreden op grote schaal buiten Europa, zal Nederland zijn aandeel moeten leveren in de gemeenschappelijke militaire inspanning. De vraag is dan of in dat geval niet met het corps mariniers kan worden volstaan, indien omgevormd tot het beoogde snel inzetbare krijgsmachtonderdeel.

Opgemerkt kan worden dat als het om de rechtvaardiging gaat van de toekomstige Nederlandse krijgsmacht, er in feite slechts één (en dan nog onwaarschijnlijk) argument overblijft: een bepaald soort crisis in de rest van de wereld en als het daarbij ook om vitale belangen moet gaan, alleen een mogelijke reprise van de Golfproblematiek.

Staatssecretariaat

Dat is een wel magere legitimatie. En dat is het des te meer als in het kader van de groeiende onderlinge afhankelijkheid van de staten bij het oplossen van hun nationale en wereldproblemen zich steeds meer met name het economische strijdmiddel aandient.

Is een eigen krijgsmacht en een afzonderlijke Ministerie van Defensie in de toekomst nog noodzakelijk?

De veiligheid in de wereld kan in toenemende mate niet meer worden gedefinieerd in militaire termen. De veiligheidsproblematiek is primair van economische aard, van politieke en sociale aard. Daarbij hebben zich het milieu en de biosfeer nadrukkelijk ook als veiligheidsvraagstukken aangemeld.

Al deze vormen van veiligheid, tezamen met het vraagstuk van militaire veiligheid, zijn onderling verbonden. De beste verdediging en een onverhoopte toekomstige oorlog zal geen voortzetting van de diplomatie met militaire, maar met economische en politieke middelen moeten zijn en wellicht ook zijn.

Dat gegeven stelt de vraag aan de orde naar de toekomst van een afzonderlijk Ministerie van Defensie en een eigen krijgsmacht. Het antwoord zal zijn dat onze toekomstige verdediging, bij gebrek aan militaire bedreigingen en bij het gegeven van een interdependente wereld, vooral bij Economische Zaken en Buitenlandse Zaken thuis hoort. Bij het laatste Ministerie zou in de verre toekomst met een staatssecretariaat van Defensie volstaan kunnen worden. Hoewel de militaire vijand aan het verdwijnen is, hebben zich andere bedreigingen aangemeld die voor het voortbestaan, ook van de Nederlandse samenleving, daadwerkelijk ernstig genomen moeten worden, maar niet met militaire middelen.

Leon Wecke
(directeur Studiecentrum voor
Vredesvraagstukken
van de K.U. Nijmegen)

prikkels

Uniform

De sergeant-majoor administrateur, kortweg sma genoemd, kreeg zoals dat altijd gaat, onverwachts controle. De mannen kwamen uit Amersfoort en behoorden tot de Controle Militaire Administratie, oftewel in dienstjargon de CMA.

Er werd een onregelmatigheid ontdekt, dat wil zeggen een verschil tussen de kas en de daarbij behorende administratie. Het was een tekort van een paar honderd gulden. De sma besloot open kaart te spelen en vertelde zijn collega's van de CMA dat hij op de kortste termijn het tekort zou aanzuiveren, omdat hij dat bedrag voor privé doeleinden had geleend. Hij ging echter voor de bijl. De sma was verplicht zijn wapenrok aan de wilgen te hangen en vertrok met een 'crimineel verleden' de burgermaatschappij in. De algemene stemming van zijn omgeving was er één van 'wat

stom, zo iets moet je nooit doen' en men leefde overtuigd van eigen schone lei verder.

Jaren later was er een inspecteur-generaal, die werd verdacht van het aannemen van steekpenningen. Het gerucht ging dat hij op een bankrekening onder een schuilnaam vele grote bedragen in ontvangst had genomen. Er kwam een onderzoekscommissie die tot de conclusie kwam dat het allerm minst zuivere koffie was. De feiten bleven geheim en er werd ook niet tot strafvervolg ing overgegaan, omdat de inspecteur-generaal deel uitmaakte van het Koninklijk Huis. Hij stelde zelf voor aan de regering uit het gebeurde de conclusie te trekken dat hij zijn banden met de krijgsmacht zou verbreken. Zo werd de monarchie gered en men leefde rustig verder. Later deed hij daar nogal luchtig over en zijn

vrienden stelden zelfs dat er in feite niets was gebeurd. Die militaire vrienden vonden het een schande dat de inspecteur-generaal b.d. niet meer in het openbaar in uniform mocht verschijnen.

Daarop reageerde één van de kroongetuigen in ruste dat het uniformverbod slechts een bijkomende straf was, maar wel van permanente duur.

Eén dezer dagen is bekend geworden dat de nu bijna tachtig-jarige inspecteur-generaal b.d. weer in uniform mag verschijnen. Zijn vrienden zijn daar zeer mee ingenomen.

Van de sergeant-majoor heb ik niets meer vernomen. Hij was tenslotte fout omdat de kas niet klopte. Dan ben je niet waard om in uniform te blijven lopen.

Lang geleden werd wel eens beweerd dat je als militair trots mag zijn op het dragen van het uniform. Nu de inspecteur-generaal b.d. weer zijn uniform mag dragen, is het laatste beetje trots wel verdwenen.

Maar er is nog een kwalijker kant aan dit regeringsbesluit. Duistere zaken op het gebied van smeergeld en steekpenningen – door andere kopstukken bedreven – worden door dit besluit gerechtvaardigd. Zij allen hebben amnestie gekregen, wel of niet in uniform.

Cor Out

Inspanningsfysioloog Harm Kuipers:

'Je moet je niet in vorm eten!'

'Ter voorkoming van prestatieverlies door energietekort of vochttekort', 'Voor optimale spiervorming en spierconditie', 'Om fysieke kracht te voorkomen', 'Binnen zes minuten sta je weer op scherp'.

Als het aan de teksten op de verpakkingen ligt, is sportvoeding onontbeerlijk. Je kunt zonder, maar dan moet je niet te veel van je prestaties verwachten, lijkt men te willen suggereren. Sportvoeding heeft zich een vaste plaats verworven in de Nederlandse sportwereld. Zowel in de top als op recreatief niveau zijn allerhande preparaten volledig ingeburgerd. Producenten doen dan ook goede zaken. Sportvoeding lijkt noodzakelijk voor een goede prestatie en een gezonde conditie...

Harm Kuipers, inspanningsfysioloog en oud-wereldkampioen schaatsen, aan het woord over de zin en onzin van sportvoeding. 'Het verschil in al die verschillende preparaten zit hem veelal in prijs en smaak, terwijl de kwaliteit vrijwel vergelijkbaar is.'

Harm Kuipers is als inspanningsfysioloog verbonden aan de Rijksuniversiteit Limburg in Maastricht. Op het Biomedisch Centrum van het Academisch Ziekenhuis doet hij onderzoek naar de met inspanning gepaard gaande veranderingen in het lichaam. Dit gebied strekt zich uit van topsport tot iemand met een spierziekte. Behalve deskundige op dit terrein is hij wat inspanning betreft een man van de praktijk. In 1975 was hij wereldkampioen schaatsen. 'Ik begon destijds in een wollen broek met wanten en een mutsje en at bij wijze van spreken gewoon een stapel boterhammen voor de wedstrijd.'

Het gebruik van sportvoeding is volgens Harm Kuipers in veel gevallen zinloos en overbodig.

Kuipers: 'Als je uitgaat van de geldende normen voor gezonde voeding heb je normaal gesproken geen behoefte aan extra preparaten met koolhydraten, eiwitten of vitaminen. Een uitzondering geldt voor duursport. Dat desondanks toch zeer veel sportvoeding wordt gebruikt heeft te maken met de suggestieve werking die van reclames uitgaat. Veel sporters zijn geïnteresseerde leken die open staan voor 'nieuwe' en 'gezonde' ontwikkelingen. Fabrikanten spelen daar handig op in'.

Uitkomst

Sportvoeding heet dan wel sportvoeding, maar oorspronkelijk is het afkomstig uit de medische wereld. Kinderen met een afwijking aan het maagdarmkanaal, krijgen bijvoorbeeld vloeibare koolhydraten toegediend. Mensen met eetproblemen (bijvoorbeeld anorexia nervosa) worden ook op die manier bijgevoed. Of het astronautenvoedsel: hele compacte preparaten waar alles in zit.

Kuipers: 'Langzamerhand ging de

sportwereld de voordelen van dit soort voedsel zien. Met name in de duursport was het een uitkomst. Een wielrenner in de Tour de France bijvoorbeeld gebruikt verschrikkelijk veel calorieën. Als hij die hoeveelheid calorieën in de vorm van gewoon voedsel tot zich moet nemen, blijft die man aan het eten. Het gaat dan echt om zo'n tienduizend kilocalorieën, een berg eten. Die wielrenner is hier niet alleen veel tijd mee kwijt, tijdens de etappe moet hij ook vaak naar de wc. Al dat eten is een veel te grote belasting voor het maagdarmkanaal. De koolhydraatvoorraad (glycogeen) is bij zware inspanning na een tot twee uur uitgeput, zodat hij langer durende fysieke belasting koolhydraten tijdens de inspanning moeten worden toegevoegd. Een boterham onderweg is dan niet alleen onhandig, maar ook een te grote belasting voor het maagdarmkanaal. Voor een duursporter zijn de koolhydraten in vloeibare vorm een uitkomst. Hij krijgt voldoende binnen, het vochtverlies wordt gecompenseerd en het maagdarmkanaal wordt minimaal belast.

Hetzelfde geldt voor een bergbeklimmer. Als die alles wat hij verbruikt in de vorm van normaal eten zou moeten aanvullen, moet hij met een rugzak met eten de bergen ingaan. Voeding in poedervorm is veel gemakkelijker. Voor duursporten, waarbij het koolhydraatverbruik groot is, is sportvoeding dus heel handig en zinvol. Zeker als je de volgende dag weer zo'n inspanning moet leveren. Met gewoon voedsel duurt het dan te lang voordat de glycogeenvoorraad weer is aangevuld en het lichaam zich weer herstelt.'

Onzin

Harm Kuipers maakt duidelijk onderscheid tussen duursport als marathon-

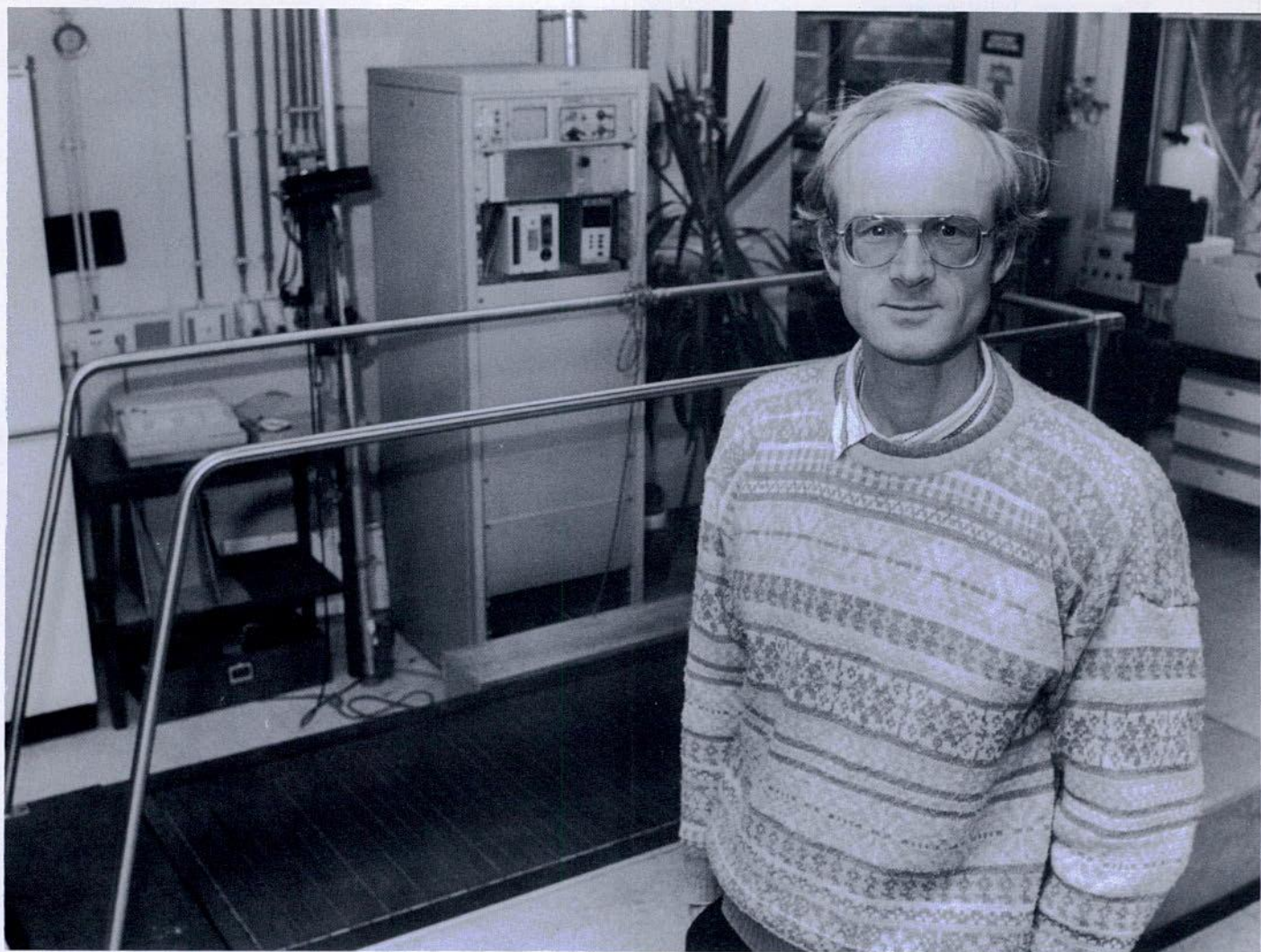
lopen, wielrennen, triatlons, bergsport en kracht of teamsport. Bij duursport is de behoefte aan koolhydraten het grootst. Bij team- en krachtsport worden koolhydraten in mindere mate verbruikt. Het koolhydraatgebruik hangt natuurlijk wel af van de intensiteit. Bij een voetbalwedstrijd op topniveau of gedurende een toernooi wordt de glycogeenvoorraad er snel doorheen gejaagd. Iemand die twee à drie keer in de week (recreatief) sport, heeft volgens Kuipers geen behoefte aan sportvoeding. De koolhydraten die worden verbruikt kunnen gemakkelijk door de dagelijkse voeding (mits compleet) worden geleverd. Omdat er meestal een dag rust tussen de inspanning zit, heeft het lichaam voldoende tijd zich te herstellen en de voorraden weer aan te vullen.

Ook het nut van vitaminepreparaten in het algemeen, verwijst Harm Kuipers naar het land der fabelen. 'Mensen krijgen als ze gezond eten voldoende vitaminen binnen. Het is dus onzin dat een vitaminepreparaat moeheid zou verhelpen, de conditie zou verbeteren en dus prestatieverhogend werkt. Sporters hebben geen vitamine-tekort. Alleen wanneer sportvoeding een substantieel onderdeel van de voeding uitmaakt, (in het geval van de wielrenner in de Tour), moet de sporter zijn vitaminebehoefte op een andere manier aanvullen, wat het gebruik van vitaminepreparaten weer kan bevorderen. Sportvoeding bevat namelijk geen vitaminen. Meestal is er dan behoefte aan een B-preparaat. Maar in alle andere gevallen is het echt overbodig.'

Kleerkast

In de krachtsport wordt op grote schaal eiwitpreparaten gebruikt. Deze zouden onontbeerlijk zijn voor de opbouw van de spieren en daardoor voor het spiervolume. Zonder eiwitten geen kleerkast.

Kuipers: 'Het is wetenschappelijk bewezen dat de eiwitbehoefte van krachtsporters heel weinig hoger is dan die van een duursporter. Omdat een sporter in het algemeen meer eet, krijgt hij dus automatisch meer eiwit binnen, zodat eiwitpreparaten overbodig zijn. Maar als een krachtsporter ergens behoefte aan heeft is het aan koolhydraten in plaats van eiwitten. Ik vergelijk het altijd met een zwangere vrouw. Tijdens de zwangerschap moet het kind flink groeien. Die groei komt ongeveer overeen met de groei van een kracht-

Harm Kuipers: 'Dorstlessers. Een duur alternatief voor water'

sporter. De baby komt echt niet met een eiwittekort op de wereld. Moedermelk bevat voldoende eiwitten om een baby optimaal te laten groeien.'

Sportvoeding lijkt dus onnodig voor de sporter die niet aan duursport doet of dagelijks behoorlijke inspanningen moet verrichten. Bij deze laatste groep is het zoals gezegd belangrijk dat de glycogeenvoorraden weer snel zijn aangevuld. Met vloeibare koolhydraten gaat dit sneller dan door achteraf normaal te eten. Zeker ook omdat de stofwisseling tijdens en na het sporten vertraagd is, is de eetlust gering.

Ook over de dorstlessers kan Harm Kuipers kort zijn. 'Een duur alternatief voor water. Fabrikanten claimen dat je bij grote inspanning behalve vocht ook allerlei met zweet uitgescheiden mineralen snel moet aanvullen. Een dorstlesser zou beter zijn dan water, omdat de samenstelling ervoor zorgt dat de inhoud versneld wordt opgenomen. Alleen bij duursport is er echt sprake van verhoogd zoutverlies. Maar dat kan meestal best worden opgevangen met de zoutreserve die iedereen heeft. Na inspanning is water dus een prima middel om vocht aan te vullen.'

Dip

Mensen die twee à drie keer per week

sporten kunnen dus volstaan met gewone voeding. Sportvoeding is niet aanwijsbaar slecht, maar veelal overbodig. De gewone voeding dient dan natuurlijk wel toereikend te zijn. Belangrijk is het ook niet vlak voor de inspanning (in rust) te eten. Eten leidt tot insuline-afscheiding, die er weer voor zorgt dat glucose snel wordt verbruikt. Gevolg is dat de suikerspiegel zakt. Omdat de hersenen uitsluitend op glucose functioneren, is het gevolg dat je licht in je hoofd wordt en je slap voelt. Een dip. Je moet dus zorgen dat het eten al verteerd is en de koolhydraten zijn opgeslagen in de glycogeenvoorraad. Een averechts effect bereik je dan ook door druivensuiker vlak voor de inspanning te nemen.

Glucose tijdens de inspanning kan geen kwaad. De insulinesecretie door de alvleesklier wordt tijdens inspanning onderdrukt, waardoor er (i.t.t. glucosegebruik in rust) geen dip-effect optreedt. Nadeel van bijvoorbeeld dextrose is dat het de maagontlediging remt en dat één tablet te weinig is om enig effect te sorteren. Voor mensen die een hele snelle stofwisseling hebben en dus snel door hun glycogeenvoorraad heen zijn kan het nodig zijn tijdens de inspanning extra koolhydraten te nemen. Dan wel liefst in vloeibare vorm,

want dat belast het maagdarmkanaal het minst.

Wollen broek

Volgens Harm Kuipers kan sportvoeding alleen bij duursport de prestaties beïnvloeden. Koolhydraatpreparaten dienen dan als hulpmiddel om een optimale prestatie te bereiken. In Kuipers' schaatsperiode werden preparaten niet of nauwelijks gebruikt. Schaatsprestaties zijn tegenwoordig beter. Heeft dat toch niet iets met sportvoeding te maken?

Kuipers: 'Nee, met schaatsen is de luchtsnelheid je voornaamste tegenstander. De ontwikkeling van aerodynamische kleding en de kwaliteit van het ijs zijn doorslaggevend voor de snellere tijden. Toen ik begon reed ik nog in een wollen broek met een muts en wanten, later kwam de driedelige overall met muts en wanten. En nu is alles uit een stuk. Het heeft dus niets met eten te maken.'

(Overname uit Koopkracht, maandblad van het Konsumenten Kontakt, maart 1991)

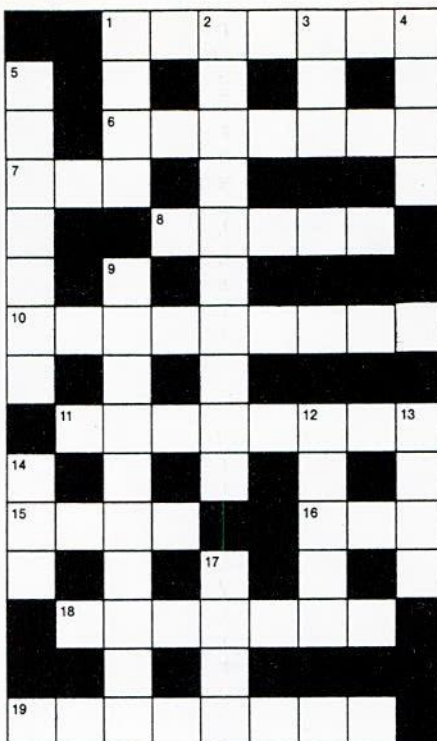
EGO puzzle

De oplossing van de puzzel in het april-nummer diende te luiden: 1. achttal; 2. stempel; 3. pareren.

Als puzzel van deze maand weer eens een kruiswoordraadsel, waarvan de omschrijvingen als volgt luiden:

Horizontaal: 1. stuk; 6. deel van de dag; 7. werknemer van een restaurant; 8. vertegenwoordiger; 10. zelfgenoegzaamheid; 11. salarissen; 15. zuivelprodukt; 16. familielid; 18. vogels; 19. vermeerderen.

Verticaal: 1. staaf; 2. man; 3. achteraf; 4. toespraak; 5. signeren; 9. even; 12. akker; 13. bas; 14. familielid; 17. stad.

'Oaa aa'

Dit stukje gaat over de tandarts, maar het loopt goed af.

Vanmiddag ben ik bij de tandarts geweest. We hadden afgesproken om kwart over vijf, want dan kwamen er geen patiënten meer achter mij en de tandarts wilde graag rustig de tijd hebben. Pas om half zeven was hij met mij klaar. Zelfs nu nog, laat op de avond, heb ik een soort koortsgevoel in mijn hoofd, zo'n pijn heeft die man mij gedaan.

Maar genoeg daarover. Ik wil het over iets leukers hebben, namelijk over mijn angst voor de tandarts.

Om tien over vijf kwam ik zijn wachtkamer binnen. Ik pakte een tijdschrift van de stapel en begon te lezen.

Vijf minuten later deed de tandarts de deur van de wachtkamer open en zei dat ik binnen mocht komen. Toen schrok ik op. Ik schrok op! Begrijpt iedereen wat dit betekent? Ik had in zo'n stom weekblad zitten lezen en was doodgewoon vergeten dat ik in een tandartswachtkamer zat! Ik was stomweg niet bang geweest.

Mijn angst voor de tandarts is heel geleidelijk steeds een ietsje afgezaakt.

Het eerste teken dat ik minder bang begon te worden, was dat ik twintig jaar geleden op een dag besloot om weer naar de tandarts te gaan. Ik had geen pijn, maar ik had iemand gesproken die heel lang zijn gebit had verwaarloosd en die nu naar het ziekenhuis moest om zijn hele kaak te laten omploegen. Daarvoor was ik nog banger dan voor de tandarts. Dus de tandarts stond niet langer nummer één op mijn lijst van enge dingen.

'Dag meneer Pauka', zei hij toen ik kwam. 'Gaaf u zitten en doet u uw mond eens open. Ah... juist. ja ja. Eh... hoe lang bent u niet bij een tandarts geweest?'

'Oaa aa', zei ik.

'Zo zo', zei de tandarts, 'twaalf jaar! Nou nou.' Hij knikte goedkeurend. 'Dan valt de schade nog heel erg mee', zei hij. 'Ik zie maar drie kleine gaatjes.'

Hier snapte ik geen bal van. Mijn halve gebit zat vol met plomberingen. Als kind was ik altijd keurig op tijd naar de tandarts gesleept en die beweerde toen dat ik een slecht gebit had.

'Ja, dat was toen', zei de tandarts, 'maar als je ouder wordt, krijg je hardere tanden. Dan wordt je gebit sterker.'

Op dat moment dacht ik: wat goed dat ik twaalf jaar niet gegaan ben! Dit sloeg natuurlijk nergens op, maar toch leek het alsof ik achteraf gelijk had gekregen. Hoe is 't mogelijk, je tanden worden harder.

Vanmiddag, toen ik opschrok uit mijn weekblad en merkte dat ik niet bang meer was, had ik weer even zo'n zelfde gedachte: goed dat ik dit heb uitgesteld totdat ik hardere tanden had gekregen, en bovendien mijn angst een beetje was afgezaakt!

Tom Pauka

Enigma

Het gebeurt iedereen wel eens dat je iets koopt, niet omdat het de mode is en ook niet omdat je het nodig hebt, maar gewoon omdat je het mooi vindt. Op een prettige manier lekker consumeren. En soms blijkt zo'n aankoop bij anderen (of het bestaan als zodanig van het gekochte voorwerp) kritiek op te leveren. Kritiek in de zin van dat het zonde is dat je het hebt gekocht, en in strijd met de goede zeden. Terwijl je het enkel en alleen kocht, omdat je het zelf mooi vond en er van wilt genieten.

Ik hoorde een prachtig stukje muziek op de radio: moderne kerkmuziek was het. En ik genoot ervan. Dus toen ik laatst in de stad was, kocht ik deze muziek van de groep Enigma (Grieks voor raadsel/mysterie). Thuis de hele CD beluisterd en echt waar, het was prachtig en dat

vind ik nu na tientallen keren afspelen nog steeds. Waar het allemaal over gaat, weet ik niet precies. De teksten zijn overwegend Gregoriaans gezongen en die taal versta ik niet. Maar dat kan mij ook helemaal niets schelen. Wie begrijpt er tegenwoordig nog iets van de betekenis van Gregoriaanse teksten, de gemiddelde katholiek zelfs niet. Het gaat me om de muziek: de New Age-achtige geluiden met het Gregoriaans vind ik schitterend. Een juweel van een CD. Ik heb me laten vertellen dat ze er in de disco zelfs zeer enthousiast over zijn.

Tot mijn stomme verbazing lees ik een paar weken later in een krant, dat ik deze CD niet had moeten kopen. Want deze muziek is volgens een bisschop en volgens een kenner van het Gregoriaans godslasterlijk. Complete bijbelteksten schijnen uit hun verband gerukt te worden, waardoor de muziek beledigend is voor christenen en kerk. En de Gregoriaans-kenner vindt het pure prostitutie van het Gregoriaans. Ik neem zonder meer aan dat dat zo zal zijn, maar ik geniet er daarom niet minder van. Deze muziek vind ik mooi! Het liefst zouden ze deze muziek verbieden. We lijken weer terug te zijn in de jaren vijftig, toen de kerk nog wist wat goed was voor het volk. Je houdt het niet voor mogelijk! Het is ook wel een

beetje schijnheilig. Al eeuwen gebruiken mensen bijbelteksten naar eigen goeddunken en interpreteren ze de teksten zo, dat ze in hun voordeel uitvallen. Elke theoloog weet dat. Het komt niet zo nauw: de gemiddelde vrouw draagt toch echt geen hoedje meer in de kerk, ook al beveelt Paulus dat.

Dat mensen een bepaalde soort muziek niet mooi vinden of getuigend van goede smaak, alla, dat kan. Maar dat muziek die ik op basis van mijn persoonlijke smaak en voorkeur bij iedereen warm kan aanbevelen, door gezagsdragers van de kerk wordt veroordeeld, vind ik jammer. Hun oordeel geeft weer eens aan hoe laag de gemiddelde mens wordt aangeslagen en hoe hoog zij denken te staan die menen beter te weten. Humanisten hebben dan ook niet voor niets het zelfbeschikkingsrecht en de eigen verantwoordelijkheid als voornaamste principe. Te doen wat je zinvol vindt, zonder anderen te benadelen. Dat is bij mijn weten niet gebeurd toen ik deze CD kocht. Ik vind mijn nieuwe CD mooi. Dat is mijn persoonlijke keuze. Dat anderen walgen van muziek die ik mooi vind is mogelijk, maar dat ze er een moreel oordeel over geven is voor mij een raadsel: Enigma!

Freek Pol

Indie 1945

Vlak na de Eerste Politionele Actie (1947) wordt de Indonesische schrijver Pramoedya Ananta Toer, wegens zijn actieve deelname aan het verzet tegen Nederland, door de Nederlanders gevangen genomen. In de Bukit Duru-gevangenis voltooit hij, volgens de vertalers in één week, zijn eerste roman: *'De vluchteling'*. Het manuscript wordt de gevangenis uitgesmokkeld en wanneer Pramoedya in december 1949 vrij komt en informeert waar zijn manuscript gebleven is wacht hem een verrassing. Buiten zijn medeweten heeft *'De vluchteling'* de eerste prijs gewonnen in een door de staatsuitgeverij uitgeschreven literaire wedstrijd. Kort geleden verscheen van deze bijzondere roman een Nederlandse vertaling. Pramoedya beschrijft de laatste avond, nacht en dag van de Japanse bezetting. De hoofdpersoon, Raden Hardo, is gedeserteerd uit de Peta, het onder Japans bevel opererend Indonesisch vrijwilligersleger. De Indonesische hulppolitie maakt jacht op deze Hardo, die vermoed als zwerver het verzet tegen de Japanners probeert te organiseren. Door verraad van zijn aanstaande schoonvader wordt hij opgepakt en belandt hij in de handen van de Kempeitai, de Japanse militaire politie. Executie lijkt Hardo nauwelijks nog te kunnen ontlopen, maar uitgerend op dat moment wordt bekend dat Japan zich heeft overgegeven.

Ook al vertoont *'De vluchteling'* alle kenmerken van een eersteeling, toch is ook deze roman van Pramoedya alleszins de moeite van het lezen waard.

Pramoedya Ananta Toer: De vluchteling. De Geus, Breda en Manus Amici, Amsterdam, 1991. 189 blz. f 37,50. (WH)

Afghanistan

Het zojuist verschenen boek *'Russische roulette'* van de befaamde Sovjetjournalist Gennadi Botsjarov is niet zomaar een

roman over de door de Russen gevoerde oorlog in Afghanistan (1980-1988). Titel en omslag doen misschien vermoeden dat het hier om een oorlogsromannetje gaat zoals er dertien in een dozijn gaan, maar niets is minder waar.

'Russische roulette' is een werkelijk héél goed boek over wreedheden, gewelddadigheden en menselijke ellende. Kortom, over oorlog.

Het boek telt negen hoofdstukken. In vier doet Botsjarov verslag van zijn eigen belevenissen, in vier andere vertelt hij het verhaal van een jonge Sovjetsoldaat. In een afsluitend hoofdstukje beschrijft hij de terugtrekking van het Sovjetleger. Met name in de verhalen van de

jonge soldaten dringen de overeenkomsten met gebeurtenissen uit andere oorlogen zich sterk op. Het min of meer uit verveling uitroeien van een familie en, wanneer het tot een rechtzaak komt, het gemarchandeer met de vraag naar de verantwoordelijkheid doet sterk denken aan bijv. My Lai. De verhalen zouden opgetekend kunnen worden uit de monden van elke willekeurige deelnemer aan iedere oorlog. Botsjarov's boek gaat dan ook eigenlijk niet over de oorlog in Afghanistan, maar over de wreedheid van de oorlog. Dat verplicht tot lezen, in ieder geval door iedereen die op enigerlei wijze ook maar iets te maken heeft met het krijgsbedrijf.

Gennadi Botsjarov: Russische roulette. Het Spectrum, Utrecht 1991. 122 blz. f 24,90. (WH)

Youp van 't Hek

De grote cabaretier Youp van 't Hek wilde als twaalfjarige priester worden, maar de aantrekkingskracht van dat ambt was na een jaar al weer over. Met veel pijn en moeite slaagde hij er uiteindelijk in om zijn Mulo-examen te halen. Van de kleinkunstakademie werd hij al tijdens de introductieperiode verwijderd, omdat hij wilde optreden en dat mocht niet (*'Dat zou me kunnen verpesten of zo iets. En toen ik zei dat ik dat toch eigenlijk wel wilde, zei die mevrouw dat ik dan niet daar moest zijn. Want je mocht alles alleen in schoolverband doen.'*). Na zijn schoolverlaten richtte Van 't Hek meteen een eigen groep op (NAR), maar zijn werkelijke doorbraak kwam tot stand nadat hij gekozen had voor een

solocarrière (1982: *'Man vermist'*). Daarna stijgt zijn ster snel, met als (voorlopig) hoogtepunt de oudejaarsconférence van 1989. Daarna nam hij een jaar rust (was wel actief als sportjournalist, o.a. bij de WK voetbal in Italië), maar trekt nu weer volle zalen met zijn nieuwste theaterprogramma *'Alles of nooit'*.

In kort bestek de levensloop van Youp van 't Hek en te vinden in het door Gerard Koster geschreven AO-boekje met de gelijknamige titel.

De auteur beperkt zich overigens niet alleen tot de carrière van Van 't Hek, maar verdiept zich ook in zijn stijl en de steeds door de voorstellingen heen terugkerende thema's (o.a. angst en verbazing). Het boekje eindigt met een openhartig vraaggesprek, waarin de cabaretier zijn beweegredenen en standpunten nog eens duidelijk uiteenzet.

Gerard Koster: Youp van 't Hek. AO-boekje nr. 2357, 05-04-'91. 20 blz. f 3,50, te storten op giro 287934 van de Stichting IVIO/AO te Lelystad. (WH)

Slecht mens

De journalist Igor Cornelisse heeft zich in betrekkelijk korte tijd ontpopt als een opvallend schrijver met een geheel eigen stijl. Na zijn romans *'De zender van Polk'* (1987), *'De brieven van Colijn'* (1988) en zijn studie over de spionage vanuit Nederland voor de Russen tussen de beide wereldoorlogen (*'De GPOe op de Overtoom'*, 1989) verscheen begin dit jaar opnieuw een boek van zijn hand: *'Ode aan een slecht mens. Oom Jopie uit de mediene'*.

In het eerste deel van zijn memoires (*'Van Zwolle tot Brest-Litowsk'*, 1983) dook Oom Jopie, min of meer terloops, reeds op. Cornelisse noemde hem toen een geslaagd zakenman in Zwolle. Drie jaar later stond hij aan het graf van zijn oom, die 92 jaar was geworden. Van zijn rijkdom was niet veel meer over, zelfs geen geld voor een grafsteen. In het voorwoord van *'Ode aan een slecht mens'* legt Cornelisse uit hoe de vork werkelijk in de steel stak: *'Toen dat boek in 1983 uitkwam was hij al lang niet zo geslaagd meer, maar dat hij financieel aan de grond zat, wilde ik toen niet beschrijven. Hij leefde nog en was 89 jaar.'* Cornelisse legt in hetzelfde voorwoord uit dat hij ambivalent gevoelens heeft voor deze Oom Jopie: *'Ik kan niet zeggen dat ik erg op hem gesteld was, maar hij ging me wel steeds*

meer boeien. Hij was zoals dat heet geen hoogstaand mens, maar heeft wel heftig geleefd. (...) Laat mij een kleine gedenksteen oprichten voor de man die het volgens de overlevenden niet waard was.'

Op bijna ontroerende wijze en met veel gevoel voor humor reconstrueert de auteur het leven van de medienejood Jozeph de Vries (met mediene worden de joodse Nederlanders buiten Amsterdam aangeduid), waarbij hij de lezer en passant het een en ander vertelt over het (verdwenen) joods leven in Meppel en Zwolle.

Igor Cornelisse: Ode aan een slecht mens. Oom Jopie uit de mediene. Van Gennep, Amsterdam 1991. 79 blz. f 24,50. (WH)

Nieuw-Zeeland

Vorig jaar zomer zorgde de film *'An Angel At My Table'* op het filmfestival van Venetië voor de nodige sensatie. Die opwindend werd door twee omstandigheden veroorzaakt: de geweldige gunstige kritieken die de film ten deel vielen en het door de jury passeren voor de Gouden Leeuw. Sinds medio februari draait deze film in de Nederlandse bioscopen en... met veel sukses.

Aan deze door de Nieuw-Zeelandse regisseur Jane Campion gemaakte film ligt de driedelige autobiografie van de eveneens Nieuw-Zeelandse schrijfster Janet Frame ten grondslag. Bijna tegelijkertijd met het uitkomen van de film verscheen het eerste deel van deze trilogie in Nederlandse vertaling.

In dit deel (*'Naar het Is-land'*) blikt Jane Frame terug op haar jeugd, die ze grotendeels doorbracht in Oamaru, een stad in het zuid-oosten van Nieuw-Zeeland. Janet heeft drie zusjes (waarvan er één verdrinkt) en een epileptisch broertje. Door het beroep van haar vader (spoorwegman) ziet het gezin zich nogal eens genoodzaakt te verhuizen. De gevoelige Janet leest haar zusjes en broertje graag en regelmatig sprookjes voor, terwijl ze van haar moeder het voordragen van gedichten leert. Van haar ruwe vader, die tegen de kinderen soms behoorlijk tekeer gaat en niet alleen verbaal, krijgt Janet op een zeker

moment een dik schrift om haar gedichten in op te schrijven. De properperige en roze Janet ervaart de wereld buiten het gezin, buiten thuis, als aanzienlijk minder veilig. Haar onderwijzeres vindt het verlegen meisje opstandig en ook haar klasgenoten hebben weinig met haar afwijkende fantasie op. Dit eerste deel eindigt met haar middelbare schooltijd.

Hopelijk laten de twee volgende delen niet al te lang op zich wachten (bericht van de uitgever: deel twee verschijnt deze maand en deel drie in september).

Janet Frame: Naar het Is-land. De Geus, Breda 1991. 237 blz. f 32,50. (WH)

Onsterfelijkheid

'Aan je leven kun je een einde maken. Maar je kunt geen einde maken aan je onsterfelijkheid. Zodra onsterfelijkheid je aan boord neemt, kun je er niet meer vanaf, en al schiet je je voor je kop, je blijft aan boord, met je zelfmoord en al, en dat is een verschrikking.'

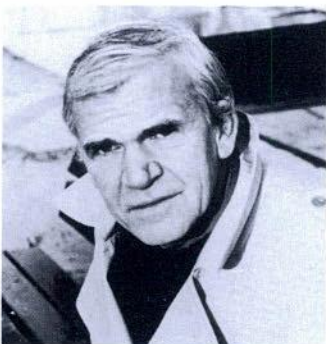
Aldus Hemingway in gesprek met Goethe in het hiernamaals, een scène uit de nieuwste roman **'Onsterfelijkheid'** van de Tsjechische auteur Milan Kundera.

(De vlot leesbare vertaling is van Jana Beranová.) Bovenstaand kort citaat wil niet de gedachte wekken aan een somber, moeilijk boek. Integendeel, er zit niet alleen heel wat humor in de dialoog tussen deze 'gestorven' literatoren (en de vondst juist die twee samen te brengen!), maar in de hele roman. Naast deze twee paraderen er nog tientallen 'onsterfelijke' personages meer of minder uitvoerig door het boek, van Rilke en Rimbaud tot Beethoven en Mahler, van Napoleon en Mussolini tot Kennedy en Solzjenitsyn, van Dali en Picasso tot Christiane Vulpius en Bettina Brentano (resp. echtgenote en 'fan' van Goethe). Toch komen al deze 'grote doden' slechts af en toe uit de coulissen op Kundera's toneel der liefde, waar de echte hoofdpersonen van de roman strijden om de 'kleine' onsterfelijkheid: hoe te leven om onvergetelijk te worden voor iedereen die je heeft gekend? Die hoofdpersonen zijn de zusters Agnes en Laura met hun mannen Paul en Bernard, prof. Avenarius en de auteur zelf.

'Onsterfelijkheid' is een waardig 'vervolg' op die eerdere (succesvolle en verfilmde) roman *'De ondraaglijke lichtheid'* van het be-

staan'. Kundera heeft zijn thema bijzonder creatief en met humor – ondanks z'n zwaarmoedige erotiek – vorm gegeven, al vind ik *'Niemand is onsterfelijk'* van Simone de Beauvoir altijd nog indrukwekkender. Maar het blijft boeiend om Kundera te volgen op z'n zoektocht naar bevredigende liefdesrelaties tussen man en vrouw. Betekenisvolle mijlpaal daarbij lijkt me wat hij Paul (zijn alter ego?) laat zeggen bijna aan het slot:

'De vrouw is de toekomst van de man. Dat betekent dat de wereld, die indertijd geschapen is naar het beeld van de man, nu wordt omgevormd naar het beeld van de vrouw. Hoe technischer en geautomatiseerder, hoe bikkelharder en kouder die wordt, hoe meer behoefte er komt aan de warmte die alleen een vrouw kan geven. Willen we de wereld van de ondergang redden, dan moeten we ons aanpassen aan de vrouw, ons laten doordringen van het Ewigweibliche, het eeuwig vrouwelijke!'

Kundera's zoektocht zal wel eindeloos zijn, maar zolang die nog zulke romans oplevert...!
Milan Kundera: Onsterfelijkheid. Ambo, Baarn 1990. 370 blz. f 49,90. (FS)

Zwitserse satire

Op 14 december 1990, drie weken voor z'n 70e verjaardag, stierf Friedrich Dürrenmatt, 'staatsvijand nr. 1' van Zwitserland. Bijna dagelijks wordt nog altijd wel ergens ter wereld „De fysici“, „Het bezoek van de oude dame“ of één van zijn andere gruwelkomedies op de planken gebracht. In een laatste vraaggesprek, begin december met Sven Michaelsen (VN 9-2-'91), gaf de auteur o.m. zijn mening over het Zwitserse leger (650.000 soldaten op 5,8 miljoen inwoners): *'Een leger dat geen oorlog voert, verandert in de loop van de tijd van karakter. Het Zwitserse leger is een mannenclub geworden, een verlengde padvinderij. Er worden manoeuvres gehouden die in werkelijkheid enorme zuipartijen zijn. Ik heb een vriend die na iedere oefening vanwege zijn aangetaste lever naar het sanatorium moet.'*

Een bijzonder komisch voorbeeld van zo'n legeroefening is ook te vinden in Dürrenmatt's

laatste roman **'Doorelkanderdal'** (1989), die begin dit jaar – vertaald door Gerrit Bussink – verscheen bij de Prom. De gebeurtenissen in deze kostelijke satire op de Zwitserse samenleving spelen zich af in een geestelijk nogal geïsoleerd dal, chaotisch en absurd, het 'doorelkanderdal' dus. Centraal staat het Kurhaus, waar 's zomers de rijksten der aarde komen 'genieten' van een vakantie vol ontberingen en armoede en dat 's winters een toevlucht biedt aan supercrimineelen die een tijdje uit de roulatie moeten. Als één van de gangsters de burgemeestersdochter Elsi verkracht en als haar hond Mani bij die gelegenheid de verkeerde in z'n kont bijt, begint een rel die doorwerkt tot het hoogste politieke nivo. Iedereen moet gespaard, alleen de hond moet dood. Nadat de van elders ingezette politie door Elsi grandioos is ingepakt, zet de minister-president zelfs de artillerie in om Mani uit de bergen te blazen. Aan het eind gaan Kurhaus en gangsters ten onder in een helse vlammenzee, op afstand gadeslagen door Mani en Elsi: *'Zij glimlachte. Kerstfeest fluisterde ze. Het kind hupte van vreugde in haar buik.'*

Maatschappijkritiek verpakt in humor van topnivo, zo'n 'staatsvijand' verdient een monument.
Friedrich Dürrenmatt: Doorelkanderdal. De Prom, Baarn 1991. 138 blz. f 27,50. (FS)

Erotische verhalen

Eerder besteedde ik in deze rubriek aandacht aan de verhalenbundel *'Balkons met trieste dromen'* (Van Gennep, Amsterdam 1988) van de Catalaanse schrijfster Carme Riera (Mallorca, 1948), docente Spaanse letterkunde aan de universiteit van Barcelona. Mooie, subtiele verhalen over – meestal mislukken-

de – pogingen van vrouwen zich aan te passen aan het 'normale' dagelijkse leven, verteld met een bijzonder poëtisch, erotisch en ironisch taalgebruik. Of het nu kwam door mijn hoog gespannen verwachtingen of gewoon omdat ik niet zo'n liefhebber van het genre ben, maar de onlangs in de erotica-reeks van Furie verschenen tweede bundel *'Tintelingen'* (vertaald door Elly de Vries) kon mij niet even sterk bekoren als de vorige. Wel bleef ik genieten van de rijke en vaak dubbelzin-

nige humor van Riera, het meest in het verhaal over de burggraaf van Boufoullat (letterlijke betekenis 'Goedgeneukt') en zijn zoon, die overeenkomen om de beurt dezelfde wellustige minnares, de adellijke en wonder-schone Wanda von Laderfoll, te beminnen. Dit en nog zes andere verhalen laat Riera (volgens de proloog) vertellen door een schrijfster, die in en om haar vakantiehotel op Mallorca de voorbijgangers observeert en vervolgens haar erotische fantasieën de vrije loop laat. Lyriek en nuchterheid wisselen elkaar af, maar vooral de ironie doet dit erotisch taalexperiment slagen.
Carme Riera: Tintelingen. Furie/In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 98 blz. f 22,50. (FS)

Economie

'Hoe flexibel is de bv Nederland?' van de journalist Marcel Metz is een verslag van een onderzoek naar de stand van zaken en de toekomstmogelijkheden van de Nederlandse economie. De in de titel opgeworpen vraag wordt reeds in de eerste regel van het boek beantwoord; dat wekt argwaan. Daarna volgen ruim 150 pagina's tekst, tabellen en figuren, waaruit zou moeten blijken dat het snelle antwoord adequaat was; de auteur poogt zijn snelle antwoord te legitimeren, nog meer argwaan.

Serius onderzoek begint volgens mij met het stellen van een duidelijke vraag. Deze vraag wordt niet op de eerste bladzijde beantwoord, maar pas na een systematische zoektocht naar gegevens die een bijdrage kunnen leveren aan het antwoord op de vraag. Daarbij is van voorin- genomenheid geen sprake, maar toont de auteur juist zijn of haar nieuwsgierigheid voor verschillende gegevens die kunnen leiden tot heel verschillende antwoorden. Welnu, afgemeten aan deze criteria lag aan dit boek geen serieuze onderzoek ten grondslag. Bovendien heb je geen moment de indruk dat het boek wetenswaardigheden of inzichten vermeldt die een geïnteresseerde krantelzer al niet kende.

Behalve misschien het woordgebruik ('two-product company', 'upgrading', 'global player'). Maar dit soort woordgebruik verheldert het inzicht van de lezer in het functioneren van de Nederlandse economie niet; het wekt alleen maar meer argwaan.

Marcel Metz: Hoe flexibel is de bv Nederland? Het Spectrum, Utrecht 1990. 160 blz. geïll. f 25,-. (WV)

Wim Hey
Frank Spoelstra
Wessel Visser

